

(वीर सहिदहरूको संस्मरणमा कीर्तिपुर, काठमाडौँबाट प्रकाशित)

जि.प्र.का.दर्ता नं ५८/२०६३

सहिद

SAHID WEEKLY साप्ताहिक

वर्ष १३, अंक ४४, पृष्ठ-६ ने.सं. ११३७ शिल्ला श्वः पूर्णिमा, ति. सं. २०७३ माघ २८ गते शुक्रबार FEB. 2017 मूल्य रु. ५।-

कीर्तिपुरमा शिक्षा र नवउदारवादबारे अन्तरक्रिया

विद्यार्थी आन्दोलनलाई प्राज्ञिक आन्दोलनसँग जोड्नुपर्ने

कीर्तिपुर । नेपाल मजदुर किसान पार्टीका अध्यक्ष नारायणमान बिजुक्छे(रोहित)ले नेपालको विद्यार्थी आन्दोलनलाई प्राज्ञिक आन्दोलनसँग जोड्नुपर्ने बताउनुभएको छ । आइतबार नेपाल क्रान्तिकारी विद्यार्थी संघ त्रिवि केन्द्रीय क्याम्पस एकाइ समितिको आयोजनामा भएको 'शिक्षा र नवउदारवाद' पुस्तकको अन्तरक्रिया कार्यक्रममा बोल्दै उहाँले नेपालको बौद्धिक क्षेत्रलाई वैचारिक दरिद्रताले सताइरहेको प्रष्ट पार्नुभयो ।

कम्युनिष्टहरू सबभन्दा बढी प्रजातान्त्रिक हुने चर्चा गर्दै अध्यक्ष रोहितले बहुमतको निर्णय मान्ने, आलोचना-आत्मालोचना गर्न पाउने र प्रश्न गर्न पाउने कम्युनिष्ट पार्टीभित्रको प्रजातान्त्रिक अभ्यास भएको बताउनुभयो ।

नेपालको प्रजातान्त्रिक

परिपाटीबारे चर्चा गर्दै अध्यक्ष रोहितले वेस्टमिनिस्टेरियल प्रणालीअनुसार सबभन्दा ठूलो दलले सरकार चलाउनु पर्ने र दोस्रो ठूलो दल छायाँ सरकारको रूपमा प्रतिपक्षको भूमिकामा रहनु पर्ने हो तर नेपालका राजनीतिक दलहरू सबै मिलेर सत्तामा

भागवण्डा गर्ने अवस्थाले वेस्टमिनिस्टेरियल प्रणाली असफल भएको स्वीकार्नुपर्ने विचार राख्नुभयो ।

उहाँले नेपालका कतिपय सांसदहरूले भत्ता र सुविधा नपाउने भए सांसद बन्नमा रूचि समेत देखाउनु नछोड्ने धारणा

राख्नुभयो । ख्वप विश्वविद्यालयबारे टिप्पणी गर्दै उहाँले अरु मेडिकल कलेजहरूले एक जना चिकित्सक तयार गर्न ३० लाख लाग्ने बताए पनि ख्वप विश्वविद्यालयअन्तर्गतको मेडिकल कलेज स्थापना भए १० लाखमा तयार गर्न सकिने बताउनुभयो । सो सन्दर्भमा क्युवाली अभ्यासबाट सिक्नुपर्ने उहाँको विचार थियो । 'सबै जिल्ला विकास समितिहरूले आफ्नो जिल्लाबाट प्रतिवर्ष दुई जना उत्कृष्ट विद्यार्थीलाई त्यो मेडिकल कलेजमा पठाउनु पठाए र ती विद्यार्थीहरूले आफ्नो जिल्लामा बसेर जनताको सेवा गर्नुपर्ने बन्दोबस्त गर्न सके देशभरि स्वास्थ्य सेवा पुग्नेछ ।', अध्यक्ष बिजुक्छेले भन्नुभयो ।

क्रमशः पृष्ठ ६ मा

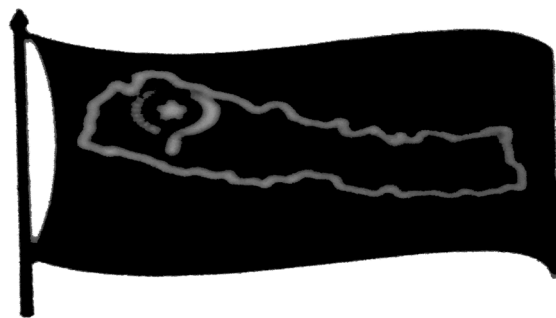
राजविराजमा किसान संघको दोस्रो राष्ट्रिय सम्मेलन

काठमाडौँ । नेपाल मजदुर किसान पार्टीको जनवर्गीय संगठन नेपाल क्रान्तिकारी किसान संघको दोस्रो राष्ट्रिय सम्मेलन आजबाट राजविराजमा सुरु हुँदैछ ।

सम्मेलन दिनको १ बजे पार्टीका अध्यक्ष का. नारायणमान बिजुक्छे रोहितले उद्घाटन गर्नुहुनेछ । उद्घाटन अघि

राजविराजको शिव मन्दिरबाट जुलुस सुरु भई शहर परिक्रमा गरी उद्घाटन स्थल राज रंगशालामा पुग्ने संघका अध्यक्ष एवं सांसद डिल्लीप्रसाद काफ्लेले सहिदलाई बताउनुभयो ।

माघ २९ गते बन्द सत्र हुनेछ । बन्द सत्रबाट नयाँ नेतृत्वको चयन हुनेछ ।

प्रदूषणले ८० प्रतिशतको मृत्यु

- साहिंला तामाङ्ग

वार्षिक रूपमा विश्वभरी मृत्यु हुने मानिसको संख्यामध्ये ६५ लाख वायु प्रदूषणको कारण हुने गरेको छ । प्रदूषणकै कारण मृत्यु हुने कूल जनसंख्याको ११ दशमलव ६ प्रतिशत रहने गरेको देखिएको छ । वार्षिक रूपमा संसारभरि पाँच करोड ६० लाख ३४ हजार ४८३ जनाको मानिसको मृत्यु हुने गरेको पाइएको छ । नेपालजस्ता विकासोन्मुख देशमा अधिक रूपले प्रदूषणकै कारण मृत्यु हुने मानिसको संख्या भने डरलाग्दो स्थितिमा पुगेको विश्व स्वास्थ्य संगठनको प्रतिवेदनमा उल्लेख छ । यो संख्या नेपालको परिप्रेक्ष्यमा प्रदूषणको कारणले ९० प्रतिशत मानिसको ज्यान जाने गरेको पाइएको छ । नेपाल स्वास्थ्य अनुसन्धान परिषद्का अध्यक्ष डा.

खेम कार्कीका अनुसार एसिया क्षेत्रका देशमा प्रत्येक तीन मानिसको मृत्यु हुँदा दुई जना वायु प्रदूषणकै कारण हुने गरेको छ । प्रदूषण अधिक रूपमा विद्युतभार कटौतीको समयमा हुने गरेको उहाँले बताउनुभयो । यसैगरी काठमाडौँ उपत्यकाका हकमा यहाँ सञ्चालित ईट्टाभट्टाबाट अधिकमात्रामा प्रदूषण बढ्दै गएको उहाँको भनाइ रहेको छ । उहाँका अनुसार प्रदूषण न्यून गर्नका लागि व्यवस्थित रूपमा कलकारखाना तथा उद्योग सञ्चालन गरिनुपर्छ । विद्युतभार कटौतीको समयमा चलाइने जेनेरेटरको कारण आउने धुवाँले वायु प्रदूषणमा वृद्धि भइरहेको जनाइएको छ । उक्त समयमा ५७ दशमलव ५४ प्रतिशत वायु प्रदूषण हुने गरेको अध्ययनले देखाएको छ । उहाँका अनुसार वायु प्रदूषण मध्यान्हभन्दा बिहान बेलुका

अधिकतम रहने गरेको छ । नेपालमा मात्रै बर्षेनी एक लाख ३६ हजार मानिसको प्रदूषणकै कारण मृत्यु हुने गरेको उहाँले बताउनुभयो । प्रदूषणले मानिसको स्वास्थ्यमा गहिरो असर पारिरहेको बताइएको छ । यसबाट मुटु, दमखोकी र फोक्सोमा अधिकतम असर पर्ने गरेको उहाँको भनाइ छ । उहाँका अनुसार प्रदूषणले ७२ प्रतिशत मुटु, १४ प्रतिशत दमखोकी र १४ प्रतिशत फोक्सोमा रोग लाग्ने गरेको छ । प्रदूषणकै कारणले निमोनिया रोगमा वृद्धि तथा ट्राफिक प्रहरीलाई पनि अधिक समस्या ल्याएको पाइएको छ । अन्तर्राष्ट्रिय एकीकृत पर्वतीय विकास केन्द्र (ईसीमोड) का वायु विशेषज्ञ भूपेश अधिकारीका अनुसार वायु प्रदूषणले मानिसको जीवनयापनमा थप चुनौती ल्याएको छ । यसले अकालमा बर्षेनी हजारौँ मानिसले

ज्यान गमाउनु परेको उहाँले बताउनुभयो । प्रदूषणले अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलमा हवाईजहाज अवतरणमा समस्या आइरहेको उहाँको भनाइ छ । हवाईजहाजको दृश्यपनमा समस्या आउनाले अवतरणमा जोखिम रहेको उहाँले बताउनुभयो । नेपालजस्तो अविकसित देशमा प्रदूषण न्यून गर्न सम्बन्धित निकायको बेलेमा ध्यान नगए यसले दीर्घकालीन समस्या ल्याउनेमा उहाँले चिन्ता व्यक्त गर्नुभयो ।

नेपाल विज्ञान तथा प्रविधि प्रज्ञा-प्रतिष्ठान (नास्ट) का उपकुलपति प्रा.डा. जीवराज पोखरेलका अनुसार वायु प्रदूषण नियन्त्रणका लागि राज्यले गर्ने लगानीमा वृद्धि गरिनुपर्छ । प्रदूषण न्यून गर्न नास्टले समय-समयमा आवश्यक भूमिका निर्वाह गरिरहेको उहाँले बताउनुभयो ।

यो प्रचार होइन यथार्थ हो ।

सुगरको ग्यारेन्टी उपचार

आदरणीय, दाजुभाई तथा दिदीबहिनी के तपाईंलाई सुगर रोगले छोएको छ ? यदि छ भने अब चिन्ता गर्नु पर्दैन । मुखै नबारिकन १००% सुगर कन्ट्रोलमा राख्ने Tested फुड-सप्लिमेन्ट DIABECON खानुहोस् ! काम नगरे पैसा फिर्ताको ग्यारेन्टी छ ।

फिटनेस प्वाइन्ट ट्रेडिङ्ग

बाहिरीगाउँ, कीर्तिपुर (नेपाल टेलिकमसँगै)
फोन नं. ०१-४३३६७०१, ८८०३३०२३५

चीनका छिन्गाई र गेर्नु नगरका प्रतिनिधिलाई कीर्तिपुरमा स्वागत

कीर्तिपुर । भित्र राष्ट्र जनगणतन्त्र चीनको छिन्गाई र गेर्नु नगरका प्रतिनिधिहरूलाई माघ २५ गते कीर्तिपुर नगरपालिकामा स्वागत गरेको छ ।

छिन्गाई र गेर्नु नगरपालिकासँग कीर्तिपुर नगरपालिकाबीच भगिनी सम्बन्ध एक वर्ष अघि भएको थियो ।

कीर्तिपुर हिलसाइड होटलमा भएको स्वागत कार्यक्रममा चीनका प्रतिनिधि मण्डलबाट चीनबाट निर्मित रे शममार्गबाट नेपाललाई लाभान्वित बताउँदै दुवै देश मिलेर विकासलाई अगाडि बढाउन जरुरी छ भन्नुभयो ।

प्रतिनिधि मण्डलका प्रतिनिधिले नेपालबाट ऐतिहासिक,

सांस्कृतिक सम्पदाहरूबाट शिक्षा लिनुपर्ने आवश्यकता महसुस गर्नुभयो ।

त्यसक्रममा कीर्तिपुर नगरपालिकाका कार्यकारी अधिकृत सुमनकुमार कार्कीले दुई नगरपालिकाबीच भगिनी सम्बन्ध नयाँ भएपनि हाम्रो सम्बन्ध पुरानै हो भन्नुभयो । यो चीनको भ्रमण टोलीले नेपालीको लागि महत्वपूर्ण हुने बताउनुभयो ।

यो भ्रमणको व्यवस्था नेपाल चीन वाणिज्य संघले गरेको हो । भ्रमणको स्वागत कार्यक्रममा कीर्तिपुर नगरपालिकामा क्रियाशील राजनीतिक दल र कीर्तिपुर नपाका कर्मचारीहरूले आ-आफ्नो परिचय आदानप्रदान गरेको थियो ।

नेपाल मानव अधिकार संगठन कीर्तिपुर शाखाको २४ औं स्थापना दिवस सम्पन्न

कीर्तिपुर । नेपाल मानव अधिकार संगठन कीर्तिपुर शाखाको २४ औं स्थापना दिवस माघ २४ गते सोमबार आफ्नै कार्यालय नयाँबजार पाँगा दोबाटोमा सम्पन्न भयो ।

कार्यक्रमको उद्घाटन संगठनका केन्द्रीय अध्यक्ष एवं प्रमुख अतिथि इन्द्र प्रसाद अर्यालले पानसमा दीप प्रज्ज्वलन गरी गर्नुभएको थियो ।

क्रमशः पृष्ठ ६ मा

कीर्तिपुर नपा ११ मा अनुदान रकम अझै वितरण भएन

कीर्तिपुर । कीर्तिपुर नपा वडा नं. ११ मा बैशाख १२ गतेको भूकम्पबाट धेरै मानवीय र भौतिक क्षति भएको वडा हो । सरकारले भूकम्प पीडितको लागि पुनःनिर्माण गर्न डेढ वर्षपछि मात्र अनुदान रकम जिल्ला विकासमार्फत् नगरपालिकाले बैकमा जम्मा गरी वितरण गर्न थालेको छ ।

कीर्तिपुर नपाको १९ वटै वडामा पीडितलाई पुनःनिर्माण उपकुलपति प्रा.डा. जीवराज पोखरेलका अनुसार वायु प्रदूषण नियन्त्रणका लागि राज्यले गर्ने लगानीमा वृद्धि गरिनुपर्छ । प्रदूषण न्यून गर्न नास्टले समय-समयमा आवश्यक भूमिका निर्वाह गरिरहेको उहाँले बताउनुभयो ।

नगरपालिकाले सुरुमा वडा नं. ९, १०, ११ र १२ एस

डेभलपमेन्ट बैंक कीर्तिपुर शाखामा खाता खोल्न दिएको थियो । बैंक स्रोत अनुसार ८० जनाको खाता खोल्नसकेपछि त्यही वडाको अनुदान रकम एनआईसी बैंक कीर्तिपुर शाखालाई जिम्मेवारी दियो । दुवै बैंकमा बुझ्दा कुन बैंकबाट वितरण गर्न लगाउने टुङ्गो नलागेकोले वितरणमा ढिला भएको जानकारी दिएको छ ।

चाहे एस बैंक, एनआईसी या अन्य बैंकबाट वितरणको लागि तुरन्त निर्णय गरी अनुदान रकम वितरण गर्नुपर्दछ ।

भूकम्प पीडितको घाऊमा मलम लगाउनुको सट्टा आलटाल गर्नु जिविस, नपा र सरकारलाई लाज लाग्नुपर्ने होइन र ?

ऐतिहासिक जनअन्दोलन २०८६ चैत २० गते शहादत अमर सहिद

लनबहादुर महर्जन वि.सं. २००६ माघ
हिराकाजी महर्जन वि.सं. २०१७ माघ
राजमान माली वि.सं. २०२५ मंसिर
राजेन्द्र महर्जन वि.सं. २०३० चैत

सहिद साप्ताहिक

वर्ष १३, अंक ४४, २०७३ माघ २८ गते शुक्रबार

शंखापुर प्रकाशन समूहको लागि

सम्पादक/प्रकाशक: नारायण महर्जन

कम्प्यूटर टाइप/सेटिङ्ग: सहिद डेस्कटप

सम्पर्क कार्यालय: जहुँ हिटी युवा क्लब - ११

पाँगा, कीर्तिपुर, फोन नं. ४३३०५८३, ९८४१४३६०२२

E-mail:- kipushahid@hotmail.com

kipushahid@gmail.com

www.kipushahid.blogspot.com

मुद्रण : शर्मिला प्रिन्टर्स, डल्लु, काठमाडौं

सम्पादकीय...

शैक्षिक विकासमा

राणातन्त्र र गणतन्त्रमा के फरक !

देशको विकास शिक्षाको विकासबिना सम्भवै छैन । राणाशासन कालमा नेपाली जनता शिक्षित होला भनेर पाठशाला, विद्यालय समेत खोल्न दिएन । शिक्षाको ज्योति बाल्न खोजेलाई ज्यानको सजाय समेत दिइयो ।

जनता सचेत भएपछि १०४ वर्षसम्मको जहाँनिया राणा शासनलाई सदाको निम्ति फालिदिएको इतिहास हामीले पढेका थियौं ।

राणा शासनपछि, प्रजातन्त्र फेरि राजतन्त्र हुँदै पुनः प्रजातन्त्र २०४६ सालमा प्राप्त भयो । ४६ सालपछि सामुदायिक शिक्षालयको साथै नीजि शिक्षालयको धेरै स्थापना भयो । तर एउटा र नेपालमै नमूना कार्य स्थानीय सरकार नगरपालिकाबाट पनि शिक्षालयहरू स्थापनाको सुरुवात भयो । त्यो काम भक्तपुर नगरपालिकाले गरेको कुरा विश्व सामु छर्लङ्ग छ ।

भक्तपुर नपाद्वारा अहिले ६ वटा कलेज संचालनमा छन् । मानविकी, व्यवस्थापन, विज्ञान, प्राविधिकमा इन्जिनियर (२) र स्टाफ नर्स ।

नपाले ख्वप विश्वविद्यालय माग गरेको ६ वर्ष भयो । बल्ल संसदमा विधेयकको रूपमा पेश गरियो । तर शिक्षा मन्त्रीले पारितको लागि संसदमा पेश गर्न आदेश पखिरेका छन् ।

भक्तपुर नपाका पूर्व मेयर एवं वर्तमान सांसद प्रेम सुवालको जिज्ञासामा मन्त्रीको जवाफ, 'आदेश आएको छैन ।' जवाफ दिएर राणा शासनको पुनरावृत्ति गरेको आभाष भएको छ ।

गणतन्त्रमा शिक्षा, स्वास्थ्य मौलिक अधिकारको रूपमा लिएपनि सरकार आफ्नै स्थानीय निकायबाट विश्वविद्यालय खोल्छु भन्दा स्वीकृति दिन आनकानी गरेको छ । त्यसैले का. रोहित भन्नुहुन्छ, 'सरकारले विश्वविद्यालय स्थापना गर्न स्वीकृति दिन आनाकानी गर्छ भने जनताले हात बाँधेर बस्दैन । विश्वविद्यालय कसैले रोकेर रोकिदैन ।'

सरकारी कलेज, विश्वविद्यालय खोलेर सस्तोमा गुणस्तरीय शिक्षा दिन तयार हुनुपर्ने अवस्थामा शिक्षा जस्तो संवेदनशीलमा कन्जुस्याई गर्नु दुःखको कुरा हो ।

राणातन्त्र र गणतन्त्रमा केही फरक नभएको २१ औं शताब्दीमा सबैको चिन्ताको विषय बनेको छ ।

हामी आशा गरौं ख्वप विश्वविद्यालय विधेयक संसदबाट पारित गरी शिक्षा विकासमा अवसर दिनु जाति हुनेछ । सस्तो र गुणस्तरीय शिक्षा आज जसरी दिइरहेको छ भोलि पनि त्यसलाई निरन्तरता दिनेछ ।

नेत्राकिसंघको दोस्रो राष्ट्रिय सम्मेलन सफलताको शुभकामना !

- विवेक

नेपाल क्रान्तिकारी किसान संघको दोस्रो राष्ट्रिय सम्मेलन यही माघ २८ र २९ गते सप्तरीको राजविराजमा हुँदैछ । राजविराज नेपालको पहिलो व्यवस्थित नगर हो भने सप्तरी किसान आन्दोलनको इतिहास बोकेको जिल्ला हो । २०२५ सालमा स्थापना भएको नेपाल क्रान्तिकारी किसान संघको दोस्रो राष्ट्रिय सम्मेलन तराईमा हुनु खुसीको कुरा हो । नेत्राकिसंघले अहिले पचास वर्षको इतिहासमा किसानहरूको हक हितलाई प्राथमिकतामा राख्दै आयो र राख्दै जानेछ । नेत्राकिसंघले किसानहरूको किसान समस्याको बारे आवाज उठाउनुका साथै नेपालको प्रजातान्त्रिक इतिहासमा महत्त्वपूर्ण योगदान गरेको छ । तराईका किसानहरूको समस्याबारे संसद र सडकमा निरन्तर आवाज उठाउँदै आएको नेत्राकिसंघले यो बेला आफ्नो सम्मेलन स्थल तराईलाई चयन गर्नु आफैमा महत्त्वपूर्ण हो ।

सप्तरी जिल्ला २००९ सालदेखि २०१३ सालसम्म किसान आन्दोलन अगाडि बढेको जिल्ला हो । त्यतिबेला स्थानीय सामन्तहरूको विरोधमा 'जाली तमसुक रद्द गर, सेरीलोगी, मगनी, सलामी समाप्त गर' भन्नेजस्ता ठूलूला आन्दोलनहरू भएका थिए । त्यस आन्दोलनमा भाग लिएका किसान अगुवाहरू कति जीवितै छन्, कतिको निधन भइसकेका होलान् त्यसको लेखाजोखा भएको पाइँदैन । आफ्नो हक अधिकारको निम्ति लड्ने ती क्रान्तिकारी वीर किसान नेताहरूको योगदानलाई सबैले सम्मान गर्नेपर्छ । तराईमा किसान आन्दोलनको भावना क्रमशः कमजोर हुँदै गएको देखिन्छ । किसान आन्दोलनको ठाउँ जातीय, क्षेत्रीयजस्ता साम्प्रदायिक विषयहरूले लिन थालेका छन् । साम्राज्यवादी र विस्तारवादीहरूले तराईमा वर्ग संघर्षको भावनालाई कमजोर पार्न योजनाबद्ध तरिकाले यी विषयहरू उठाएका हुन् । मधेसी दलहरूले मात्रै होइन नेका, एमाले र माओवादीजस्ता शासक पार्टीहरूले समेत निर्वाचन जित्न त्यही साम्प्रदायिक विषयलाई जोड दिँदैछन् ।

वर्ग संघर्षको माध्यमबाट कामदार वर्गले शासन सत्ता कब्जा गर्नु

मार्क्सवादको शिक्षा हो । वर्ग संघर्षविना सामन्त र पूँजीवादी शासनसत्ताको अन्त्य सम्भव छैन । निर्वाचनको माध्यमबाट स्थापना भइ हालेछ भने पनि त्यसलाई दीर्घकालसम्म टिकाइ राख्न सकिँदैन । विश्व कम्युनिष्ट आन्दोलनको इतिहास यसरी नै अगाडि बढिरहेको छ । पूँजीवादी निर्वर्चनहरूमा क्रान्तिकारीहरूलाई निराशामात्रै हात लाग्छ । निर्वाचन क्रान्तिकारी आन्दोलनलाई कमजोर पार्न शासकहरूले उपयोग गर्छन् । २०१५ सालको आम निर्वाचनमा कम्युनिष्ट पार्टीका उम्मेदवारहरू पराजय भएपछि किसान आन्दोलनका अगुवाहरूमा धेरै निराशा छाएको तत्कालीन किसान आन्दोलनका अगुवाहरू बताउँछन् । तर शान्तिपूर्ण समयमा प्रतिक्रियावादीहरूलाई सजिलै निर्वाचन जित्न नदिन कम्युनिष्ट पार्टीहरूले निर्वाचनलाई जनता सचेत पार्ने अभियानको रूपमा निर्वाचनमा भाग लिने गर्छन् ।

नेपाल मजदुर किसान पार्टीले किसानहरूको बाहुल्यता भएको देशमा समाजवादी क्रान्तिलाई अगाडि बढाउन किसान आन्दोलनलाई अगाडि बढाउन जोड दिँदै आएको हो । तराईमा एमाले र माओवादीजस्ता आफूलाई ठूला कम्युनिष्ट पार्टी दाबी गर्ने दलहरूले किसान आन्दोलनलाई जोड दिएको भए आजको जस्तो क्षेत्रीयता र जातीयताजस्ता प्रश्नहरू उठ्ने थिएन । नेपाल मजदुर किसान पार्टीका अध्यक्ष का. रोहितले २०६२/०६३ को आन्दोलनपछि एमाले र माओवादीका नेताहरूसँगको भेटमा पटक-पटक तराईमा किसान आन्दोलन उठाउन जोड दिनुभएको थियो । तर एमाले र माओवादीका नेताहरूले त्यस विषयमा ध्यान दिएनन् । परिणाम अहिले नेपालमा साम्प्रदायिकताको बीउ नराम्ररी भँगीगिँदैछ । पञ्चायतको अन्त्यपछि पुराना सामन्तहरू बहुदलवादी बन्ने अहिले संघीयताको नाउँमा तिनै सामन्तहरू पुनः स्थापित हुन साम्प्रदायिकतालाई आधार बनाउँदै छन् ।

अहिले तराई अशान्त छ । मधेसी दलहरूको

आन्दोलनमा स्थानीय गरिब जनताको कुनै माग छैन । शिक्षा, स्वास्थ्य र रोजगार त्यहाँका जनताको माग हो । ती कुनै पनि विषय आन्दोलनले समेतको छैन । तराईको अर्को समस्या जमिनको समस्या हो । त्यहाँका किसानहरूले पुस्तौंसम्म जग्गा कमाए पनि तिनीहरूले मोहियानी हक पाएका छैनन् । शेरबहादुर देउवा प्रधानमन्त्री भएको बेला कमैया मुक्ति घोषणा गरियो । त्यो गरिब किसानहरूको हितमा नभई स्थानीय सामन्तहरूको पक्षमा थियो । तत्कालीन भूमिसम्बन्धी कानूनअनुसार एक वर्ष मुख्य बाली लगाउने किसानले मोहियानी हक पाउँथ्यो । कमैयाहरूलाई वर्षौं काम गरेको जग्गाबाट निस्काशन गरिए । नेपाल क्रान्तिकारी किसान संघले कमैया पनि जोताहा भएकोले तिनीहरूलाई पनि मोहियानी हक दिनुपर्छ भनेर आवाज उठायो । तर शासक दलहरूले हजारौं कमैयाहरूलाई माहियानी हकबाट वञ्चित गरे । कमैया, हरूवा, चरुवा मुक्त त गरियो तर त्यो गरिबहरूलाई मोही हकबाट वञ्चित गर्ने षड्यन्त्र थियो । अहिले त्यो प्रष्ट भइसकेको छ ।

प्रजातन्त्र स्थापना भएको लामो समय भए पनि किसानहरूको समस्या ज्यूँका त्यूँ छन् । ती किसान समस्या क्षेत्र विशेषको समस्या होइन । गरिबी, शोषण हिमाल, पहाड र तराईमा बस्ने सबै किसानहरूको साझा समस्या हो । किसान समस्या कुनै जात विशेषको समस्या नभई वर्गीय समस्या हो । वर्गीय समस्या वर्गीयरूपमै समाधान गर्नुपर्छ भन्नेमा नेत्राकिसंघले जोड दिँदै आएको हो ।

नेपाल क्रान्तिकारी किसान संघको राष्ट्रिय सम्मेलन भव्य रूपमा सम्पन्न गर्न कार्यकर्ताहरू जिल्ला जिल्लामा गएर प्रचार गर्दैछन् । किसान संघको गतिविधि जनताबीच पुर्‍याउने यो एक अवसर पनि हो । किसान संघको इतिहासबारे नयाँ पुस्तालाई जानकारी दिनु आवश्यक छ ।

मोहियानी हक सुरक्षाको आन्दोलन, भर्पाइ आन्दोलन, बाली काट्ने आन्दोलनजस्ता आन्दोलनहरू किसान संघको स्थापना कालदेखि गर्दै आयो । किसान

आन्दोलनकै परिणाम धेरैजसो किसानहरूको मोहियानी हक बचेको छ । जग्गाकै कारण अहिले कतिपय किसानहरू करोडपति बनेका छन् । तिनका सन्तानहरूलाई किसान आन्दोलनको इतिहास बुझाउन नसक्दा आजका नयाँ पुस्ताले आफ्नै 'कर्म'को फल जस्तो गर्दैछन् । अहिले किसानका छोराछोरीहरू कति डाक्टर र इन्जिनियर बने । यो स्थिति आउनुमा किसान आन्दोलनको योगदान महत्त्वपूर्ण छ ।

आधा जनसंख्या भएको तराईको समस्या समाधान नभएसम्म देशका आधा समस्या समाधान हुँदैन । सिंचाइको बन्दोबस्त नहुनु, नयाँ नयाँ बीउ विजनको व्यवस्था नहुनु, रसायनिक मलको अभावका साथै जमिन जोत्नेको सिद्धान्तको आधारमा भूमि सुधार नहुनु नै त्यहाँको प्रमुख समस्या हो । त्यसको निरन्तर आवाज उठाउने संगठन नेमकिया हो ।

पञ्चयतकालदेखि अहिले सम्मका हरेक सरकारहरूमा मधेसी नेताहरू मन्त्री बने तर ती नेताहरूले तराईका जनताको आर्थिक, सांस्कृतिक स्तर उठाउने कोसिस गरेनन् । तराईका अधिकांश जिल्लाहरूका गाउँ बस्तीहरूमा चर्पीको व्यवस्था समेत छैन ।

साम्राज्यवादीहरूले अहिले नेपालको आर्थिक, सांस्कृतिक र राजनीतिमाथि प्रत्यक्ष हस्तक्षेप गरिरहेका छन् । गैरसरकारी र अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्थाहरूमार्फत तिनीहरू आफ्नो उद्देश्य पूरा गर्न खोज्दैछन् । अहिलेको स्थितिलाई निरन्तरता दिने हो भने नेपालको अस्तित्वमाथि नै संकट आइपर्ने अवस्था नआउला भन्न सकिन्न ।

अहिले स्थिति जटिल छ । यो स्थितिमा देशभरको किसानहरूको समस्या बुझेर नयाँ पुस्तामा नेमकियाको झण्डालाई उच्चो राख्ने दायित्व छ । यो दायित्व पूरा गर्न सक्षम युवाहरू तयार हुँदैछन् । दोस्रो राष्ट्रिय सम्मेलनले पुरानो पुस्ताको अनुभव र नयाँ पुस्ताको जोश जाँगरलाई मिलाएर अगाडि बढाउन सक्ने सक्षम नेतृत्व चयन गर्ने आशा गरौं । नेत्राकिसंघ दोस्रो राष्ट्रिय सम्मेलनको सफलताको शुभकामना !

डेढ वर्षमा भूकम्पपीडितको अवस्था: भूकम्पले घर ढले, अनुदानले परिवार

— राजेन्द्र मानन्धर —

भूकम्पपछि वितरण गरिएको राहत र सरकारी अनुदान रकमका कारण संयुक्त परिवारमा बस्ने ग्रामीण समाजको परम्परा नराम्ररी बिथोलिएको छ । यो सरकारी पैसाकै कारण थुप्रै दाजु-भाइ, बाबु-छोरा र श्रीमान-श्रीमतीबीच सम्बन्धमा दरार आएको छ ।

दोलखाको कथा:

माघ २२, २०७३ । दोलखाको नेवारी बस्ती गणेशटोल यतिखेर पारिवारिक कचिङ्गलको भुमरीमा छ । यहाँका थुप्रै परिवारका सदस्यबीच सम्बन्ध ‘पानी बाराबार’को अवस्थामा छ । संयुक्त परिवार नेपाली ग्रामीण समाजको चरित्र नै हो, जहाँ परिवारका धेरै सदस्यले पुस्तौँ-पुस्तासम्म पनि कानुनी रूपमा अंशबन्डा गरेका हुँदैनन् । तर भूकम्पपछिको राहत र अनुदान रकमले यो मान्यतालाई नराम्ररी हल्लाइदिएको छ ।

पुस्तौँ देखि एउटै भान्छामा चाडपर्व मनाउँदै आएका गणेशटोलका नेवार परिवार अहिले छिन्नभिन्न छन् । बाउ र छोरा, दाजु र भाइबीच बोलचाल बन्द छ । हिन्दुहरूको महान चाड दसैँमा ठूलाका हातबाट टीका लगाउने मान्यतासमेत यो टोलमा तोडिन पुग्यो । यसको कारक हो, १२ वैशाख २०७२ को महाभूकम्प र त्यसपछि वितरण गरिएको र गरिने भनिएको राहत तथा सहयोग रकम । पैसाका कारण भूकम्पपछि टोलका धेरैजसो परिवारभित्रको सम्बन्ध नराम्ररी खलबलिएको छ ।

भूकम्पपछि राहत सुविधा प्राप्त गर्न कानुनी रूपमा परिवार छुट्टी भिन्न भएको प्रमाण चाहिने भयो । छुट्टिएको प्रमाणमध्ये लालपुर्जालाई प्रमुख मानिएपछि परिवारभित्र कचिङ्गल सुरु भएको देखिन्छ । गणेशटोलका दीपक कुसुको आफ्नै ‘ठूलोबा’ गोपालकृष्णसँग सम्बन्ध बिग्रिएको छ । ‘बाउ-बराजुदेखि एउटै घरमा मिलेर बस्थ्यौँ, अहिले घर बनाउने अनुदान सूचीमा ठूलोबाको मात्र नाम निस्कियो,’ दीपक भन्छन्, ‘अनुदान रकम बाँडेर छुट्टाछुट्टै घर बनाऔँ भन्दा ठूलोबा बोल्ने छाड्नुभो ।’

‘पीडितको सूचीमा ठूलोबाको नाम छ, तर नागरिकता नम्बर र निसा नम्बर भने बुबा बालकृष्णको उल्लेख छ,’ दीपकले भने, ‘अनुदानको ५० हजार रुपैयाँ ठूलोबाले मात्रै लिनुभो । सगोलको घर भए पनि लालपुर्जा बुबा बालकृष्णको भएकाले उनकै मात्र नाम सूचीमा परेको हो । तर पनि ठूलोबा गोपालकृष्णले राहत रकम बाडौँ भन्दा मान्नुभएन । अनि घरमा भगडा भयो ।’

अन्याय भो भन्ने लागेपछि दीपकले ठूलोबाले लिएको रकम बाँड्नुपर्ने भनेर भीमेश्वर नगरपालिकामा उजुरी हाले । त्यसको सुनवाइ भएन, दीपकको ठूलोबासँगको सम्बन्ध भन् बिगियो । दीपकले भने, ‘सरकारले राहत उपलब्ध गराइदेलौं भनेर गुनासो फारम दर्ता गराएको छु ।’ नेवारी समुदायका प्रायः परिवारमा बाजेदेखि पनातिसम्म एउटै घरमा जसोतसो मिलेर बस्छन् । त्यसैले गणेशटोलको सात परिवारको

स्वामित्व रहेको एउटा घर भूकम्पले भत्किंदा परिवारभित्र बिग्रह आएको हो । यो समस्या एउटा टोलको मात्रै होइन । यसरी अन्यायमा परेको भनेर दोलखाका २१ हजार ७ सय १८ ले गुनासो फारम भरेका छन् । छुट्टै परिवार दाबी गर्दै गुनासो दर्ता गराउनेमध्ये धेरैजसोमा घरजग्गा स्वामित्वको विवाद छ ।

एउटै घरमा ठूलोबासँग मिलेर बसेका शंकर खड्कीलाई पनि यस्तै समस्या आएको छ । भूकम्प अधिसम्म घरमा कुनै समस्या थिएन । मिलेर बसेको थियो, संयुक्त परिवार । तर जब भूकम्पपछि अनुदान रकमको पहिलो किस्ता ठूलोबा लीलाबहादुरको हातमा पयो, तब घरमा भगडा सुरु भयो । शंकर भन्छन्, ‘पैसा हात परेपछि संयुक्त घर बनाउनुपर्छ भन्ने पीरले ठूलोबा बोल्ने छाड्नुभयो ।’

राष्ट्रिय पुनर्निर्माण प्राधिकरण गठन हुनुपूर्व केन्द्रीय र जिल्ला दैवी उद्धार समितिको निर्णयमा भूकम्प पीडितको लगत संकलन, राहत वितरणको काम भएको थियो । जिल्ला दैवी प्रकोप उद्धार समिति दोलखाले २०७२ जेठदेखि राहत वितरण गर्दा लालपुर्जा, नागरिकता, बिजुलीको बिल तिरेको रसिदलाई प्रमाण मान्न थालेपछि परिवारभित्र छुट्टी भिन्न हुने लहर चल्यो । किनकि यसो गर्दा परिवारैपिच्छे राहत र आर्थिक सहायता प्राप्त हुन्थ्यो । त्यसपछि गणेशटोलमा दाजुभाइ बाबुछोरा, ठूलोबाका बीच फाटो आउन थाल्यो । टोलमा सगोलमा बसोबास गर्ने थुप्रै परिवार छन् । त्यसबेलासम्म समितिले दोलखा जिल्लामा ५९ हजार ५ सय ११ भूकम्प पीडित परिवार किटान गरेको थियो । छुट्टी भिन्न भएपछि मात्रै राहत पाउने नियमले केही समयभित्रै यो पारिवार संख्या बढेर ८० हजार ७ सय ११ पुग्यो । अझै परिचयपत्र पाउँ भन्दै आवेदन गर्नेको संख्या ४ हजार १ सय ३७ छ ।

सगोलको घर भत्किएपछि घरविहीन भएका गणेशटोलकै बुद्धिबहादुर कसाई र तीर्थबहादुर कसाईको सम्बन्ध अहिले चिसिएको छ । एकाघरका दाजुभाइले भत्किएको घर अगाडि बसेर फोटो खिचाए, नाम पनि संयुक्त रूपमै टिपाए । तर पीडितको सूचीमा दाजु बुद्धिबहादुरको मात्रै नाम निस्कियो । ‘त्यसपछि सुरु भयो, भगडा,’ तीर्थबहादुर भन्छन्, ‘अनुदानको पैसाको कुरा फिक्नेबित्तिकै दाजु टाढिँदै गए ।’ स्थिति यतिसम्म बिग्रियो कि एउटै कुलमा पूजाआजा गर्ने, एउटै लहरमा भोजभतेरमा सामेल भई संस्कार धान्ने दाजुभाइ भएको दसैँमा एकठाउँमा भेट भएनन् । दाइ बुद्धिबहादुरको व्यवहारले भाइ तीर्थबहादुर चिढिए । तीर्थबहादुरले भने, ‘दाजुले अनुदानको रकममा लोभ गरेपछि मलाई सङ्के चित्त दुख्यो, दसैँमा टीका थाप्नसमेत गइन ।’ बुद्धिबहादुर आफ्नो नाममा आएको पैसा भाइलाई बाँड्नु जरुरी ठान्दैनन् । उनी भन्छन्, ‘रिसाए के गर्नु त ! भाइलाई म ढोग्न जान्छु ? यही आउनुपयो नि मिल्न ।’

यी भए दाजुभाइ बीचका विवाद । भूकम्पपछि कतिपय परिवारमा बाउछोराबीच पनि पानी

बारबारको स्थिति छ । भगडा बढ्दै गएपछि वृद्ध बाबुआमा छाडेर छोराबुहारी गाउँबाटै हिँडेका उदाहरण पनि छन् । दोलखा नाम्दु-९ का चन्द्रप्रसाद घिमिरे जन्मदिने बुबासँग बोल्ने छोडे, त्यतिमात्रै होइन, उनी गाउँ नै छाडेर सदरमुकाम चरिकोटमा बसेका छन् । लाभग्राहीको सूचीमा आफ्नो नाम परे पनि बाबु नन्दलालले अंशमा घडेरीसम्म नदिएपछि राहत र अनुदान रकम नपाउने भोकमा उनी दसैँमा बाबुको हातको टीका थाप्नसमेत गएनन् । घडेरी नभएपछि घर बनाउन पाउने अनुदानको रकमसमेत गुम्ने भएर उनी बाबुसँग आक्रोशित भएका हुन् ।

बाबु-छोराबीच सम्बन्ध साँच्चिकै बिग्रिएको छ, यो परिवारमा। अब ‘चारै दाजुभाइ जम्मा भएर बुबालाई सोच्ने, अंश दिन्न नै भन्नुभयो भने बुबासँगको सम्बन्ध नै त्याग्ने सोचमा पुगेका छन्, जेठा चन्द्रप्रसाद । माइला मलेसियामा छन् । माइली बुहारी रीताले पनि ससुरासँग घर बनाउने जग्गा नपाएपछि रिसाएर गाउँ छाडिन् । काठमाडौँ जडिबुटीमा डेरा गरेर बसेकी रीता भन्छिन्, ‘ससुराले मेरो शेषपछि मात्रै लिनु, अहिले जग्गा दिन्न भनेपछि भगडा पयो, चित्त दुःखेपछि गाउँ छाडेर आएँ ।’ नन्दलालका कान्छा छोरा प्रदीपले चाहिँ जसोतसो बुबाकै बारीमा घर बनाएका छन् । तर उनले पनि लालपुर्जा पाएका छैनन् । ७४ वर्षीय नन्दलाल पनि छोराबुहारीबाट अलगिएर पत्नीसँग बस्न थालेका छन् । छुट्टी भिन्न भएको देखाएर राहत र अनुदान रकम लिन खोज्ने छोराबुहारी र आफू बाँच्नुजेल अंश नदिने बाबुको अडानले यो परिवार छिन्नभिन्न भएको हो ।

भूकम्पले धेरै प्रभावित जिल्लामध्येमा पर्छ, दोलखा । त्यसैले यहाँ प्रत्येकजसो घरमा धेरथोर भौतिक र केहीमा मानवीय क्षति भएको छ । त्यसैले भूकम्प पीडितको परिचयपत्र र राहत रकम आफ्नो पार्न धेरै परिवारमा विवाद, बेमेल र खटपट भएका उदाहरणहरू छन् । जिल्ला प्रहरी कार्यालय दोलखामा राहत, अनुदान र भूकम्प पीडितको परिचयपत्र लिएर श्रीमतीले अर्कैसँग विवाह गरेका गुनासासमेत पुगेका छन् । यस्ता गुनासामा छलफल चलाउने प्रहरी निरीक्षक ललनप्रसाद कुर्मी अहिलेसम्म अर्कोसँग विवाह गरेर गएको महिलाबाट पूर्वपतिलाई सात लाख रुपैयाँ दिलाएको बताउँछन् ।

यस्तै मध्येका एक पीडित हुन्, बुलुङ-८ का हेमबहादुर श्रेष्ठ । उनी भन्छन्, ‘म दुबईमा थिएँ । भूकम्पपछि श्रीमती र बच्चा सम्भ्रष्ट । बिजोग भयो भनेर चार लाख रुपैयाँ पठाइदिएँ । श्रीमतीकै नाममा भूकम्प पीडित परिचयपत्र बनाउन लगाएँ । आएको सबै राहत श्रीमतीलाई नै लिनु भनें । घर बनाउन सरकारले दिने अनुदानको सम्भ्रौता पनि श्रीमतीकै नाममा गर्न लगाएँ । अहिले घर आउँदा श्रीमती अर्कैसँग ।’ हेमबहादुरले अहिले अर्को विवाह गरेका छन् ।

आफूसँग भूकम्प पीडितको परिचयपत्र नभएकोमा उनलाई पछुतो छ । हेमबहादुर भन्छन्, ‘एउटी श्रीमती गइन्, अर्की आइन्, तर नियम अनुसार आफ्नो नाममा भूकम्प पीडित परिचयपत्र बनाउन नमिल्दा चिन्तामा छु ।’ सम्बन्धविच्छेद गर्ने सहमतिपछि प्रहरी कार्यालयमा भएको मिलापत्रको क्रममा हेमबहादुरकी श्रीमतीले भनेकी छन्, ‘विदेशमा भएका हेमले फोनमा ‘टर्चर’ गरे, त्यो सहन नसकेर अरुसँग जाने निधोमा पुगें ।’ उनले छलफलले ठहर्‍याएर अनुसार एउटा लेनदेनको कागज गरेर ७ लाख ५० हजार रुपैयाँ हेमलाई फिर्ता गरेकी छन् । परिवारभित्र देखिने किचलोमा भूकम्पपछि पाएको पैसा कारण बन्ने गरेको जिल्ला प्रहरी कार्यालय दोलखाका प्रहरी नायव उपरीक्षक रवीन कार्की बताउँछन् । जिल्ला प्रहरी कार्यालय दोलखामा एउटा निवेदन यस्तो पनि छ कि श्रीमानले भूकम्प पीडित परिचयपत्र नबनाइएको भनेर श्रीमतीले उजुरी गरेकी छन् । स्थानीय हावा-४ की गोमा खत्रीले आफ्ना श्रीमान प्रकाश खत्रीले परिचयपत्र नबनाइएको भनेर उजुरी गरेकी हुन् । प्रहरी निरीक्षक ललनप्रसाद कुर्मीले भने, ‘भूकम्प पीडित परिचयपत्र, राहत सामग्री र अनुदान रकमको पैसा जोडिएका भगडा र विवाद प्रहरीमा आइरहन्छन् ।’

लोमले पारिवारिक विग्रह

भूकम्प आउनेबित्तिकै वितरण हुनथालेको ‘त्रिपाल’देखि नै पारिवारिक विग्रह सुरु भएको हो । राहतको रूपमा जिन्सी हुँदै नगद प्राप्तिको अवसर आउँदा मानिसहरू भन्-भन् लोभको फन्दामा फस्दै गए । त्यसपछि दाजुभाइ, बाबुछोरा, श्रीमान-श्रीमतीबीच अंश, हक कायम, सम्बन्धविच्छेददेखि चुल्हो छुट्टिनेसम्मका विवादहरू थपिँदै गए । दोलखा जिल्ला अदालतको अभिलेखमा भूकम्पपछि अंशबन्डा र सम्बन्धविच्छेदका घटना बढेको देखिन्छ । जिल्ला न्यायाधीश (हालै उच्च अदालतको न्यायाधीश नियुक्त) शालिग्राम कोइराला भन्छन्, ‘भूकम्पपछि परिवारबीच सम्पत्तिको लोभले अशान्ति बढेर सम्बन्धविच्छेद, अंशबन्डा, मानाचामल भनें र बहुविवाहजस्ता मुद्दा बढेका छन् ।’ हुन पनि आर्थिक वर्ष २०७१/०७२ मा सम्बन्धविच्छेद, अंशबन्डा, मानाचामल भनें र बहुविवाहसम्बन्धी ४० वटा मुद्दा दर्ता भएकामा ०७२/७३ मा यो संख्या ६२ पुगेको छ । २०७३ साउनदेखि मंसिर मसान्तसम्म मात्रै त्यस्ता प्रकृतिका ३३ मुद्दा दर्ता भइसकेको न्यायाधीश कोइरालाले बताए । उनले भने, ‘मुद्दा केलाउँदा भगडाको भित्री कारण राहत, अनुदान सुविधाको लोभ देखिन्छ ।’ कानुनी प्रक्रियामा नगइकन घरपरिवारमा भैँभगडा गरेर बसिरहेका कति छन् भन्ने विवरण पाउन सजिलो छैन । तर भूकम्प अगाडिभन्दा अहिले अंशबन्डा, अंश बुझ्नेको भर्पाइ, हालैको बकसपत्रजस्ता जग्गा

हस्तान्तरण गर्ने काम हवातै बढेको छ । मालपोत कार्यालय दोलखाको अभिलेख अनुसार २०७२ वैशाखदेखि ०७३ मंसिरसम्म करिब ११ हजारले नयाँ लालपुर्जा लिएको देखिन्छ । अघिल्लो वर्षहरूको तुलनामा यो संख्या दोब्बरभन्दा बढी हो । भूकम्पपछि अवसर छोप्न व्यक्तिहरू लालपुर्जा बनाउन सक्रिय भएको दोलखा मालपोत कार्यालयका सूचना अधिकारी अर्जुनप्रसाद पोखरेलको बुझाइ छ ।

अरुसँग जग्गा खरिद गर्दा राजीनामा गरेर लिइन्छ । कानुनतः बाउबाजेसँग भएको जग्गा लिंदा अंशबन्डा र अंश बुझ्नेको भर्पाइको रूपमा लिइन्छ । कानुनी हिसाबले दुइटै कुरा नमिलेको हकमा बकसपत्रमार्फत पनि जग्गा लिनदिन सकिन्छ । त्यो पनि मिलेन भने राजीनामाकै रूपमा भए पनि लिन सकिन्छ । मालपोत कार्यालयका अनुसार पछिल्लो वर्ष सबैभन्दा बढी बाबुआमाबाट अंश लिनेहरू छन् । सूचना अधिकारी पोखरेल भन्छन्, ‘परिवार भित्रबाट जग्गा लिने प्रक्रिया भूकम्पपछि हवातै बढेको छ ।’

कानुनी रूपमा अंशबन्डा भएकोलाई मात्रै परिवार मानेर राहत दिने चर्चा भएपछि दोलखा मालपोत कार्यालयमा एकाएक भिड बढ्न थालेको हो । सूचना अधिकारी पोखरेलले भने, ‘इतिहासमै नभएको घटना २१ जेठ २०७२ का दिन देखियो । सो एक दिनमात्रै दोलखामा जग्गा पासको गर्नेको संख्या ८५ थियो ।’ जग्गा पासको प्रवृत्ति हेर्दा संयुक्त परिवारमा बस्ने दोलखाको सामाजिक परम्परा तोडिँदै गएको पोखरेलको भनाइ थियो ।

परिवारमा बाबुसँग छोराछोरीले, श्रीमानबाट श्रीमतीले, दाजुबाट भाइले अंश लिने उदाहरणहरू सामान्य हुन् । तर यहाँ छोराबाट आमाको अंश लिएको पनि भेटियो । भीमेश्वर नगरपालिका-७ की ६४ वर्षीया शान्ता बुढाथोकीले अनुदान रकम प्राप्त गर्नकै लागि छोरा पुष्करसँग २५ हजार हालेर जग्गा किनिन् । मालपोत कार्यालयको अभिलेखअनुसार १८ असार २०७२ मा उनले दुई किताको ३५ वर्गमिटर जमिन त्यति पैसामा खरेदी गर्नु भएकाले जग्गा भएको विवरणका आधारमा उनको नाम भूकम्प पीडितको सूचीमा निस्कियो ।

तर पुष्करकी सौतेनीआमा हरिमाया बुढाथोकीको नाम भने अनुदान पाउने सूचीमा परेन । ‘श्रीमान रंगबहादुर बितेपछि पुष्कर (सौताका छोरा) ले ऋण मिलाउन भनेर जग्गा माग्यो, मैले उसैको नाममा पास गरिदिएँ,’ हरिमाया भन्छिन्, ‘अहिले उसले उसैकी आमालाई त्यो जग्गा बेचेको सुन्छु ।’ तर आफूले दिएको जग्गा देखाएर काठमाडौँमा बस्दै आएको शान्ताको नाम पीडितको सूचीमा खिन्नता छैन । उनी भन्छिन्, ‘मेरो भने नाम निस्किएन । मलाई कसैले हेर्दैनन्, एक्ती छु । अब घर बनाउने पैसा पनि नआउने भो ।’ स्थानीय लेखनदास नवीन श्रेष्ठका भनाइमा, ‘भूकम्प गएको एक महिनादेखि यसरी परिवारभित्रै एकले अर्कालाई

जग्गा पास गरिदिने काम बढ्दै गएको हो ।’

समाज र परिवारमा बिरलै हुने काम यस बीचमा दोलखामा भए । भूकम्पपछि ससुराले बुहारीलाई जग्गा बेचेको उदाहरण पनि छ । मालपोत कार्यालयका अनुसार, लाकुरी ४ मा ससुरा पहलबहादुर श्रेष्ठले ८३२ किता नम्बरको ३११ वर्गमिटर जग्गा ९९ हजारमा बुहारी शिवकुमारीलाई हालैको बकसपत्र गरिदिएका छन् । मालपोत कार्यालय दोलखाका अभिलेख शाखाका कर्मचारी अर्जुनप्रसाद चौलागाईँका भनाइमा ‘राहत लिन लालपुर्जा अनिवार्य हुनुपर्ने हल्ला चलेपछि यसरी एकले अर्कालाई कागजी रूपमा जग्गा बेचेको देखाउने काम सुरु भयो ।’

मालपोत कार्यालयमा सुरक्षित एउटा लिखतअनुसार श्रीमानले श्रीमतीलाई एक लाख रुपैयाँ लिएर जग्गा बेचेको देखिएको छ । लाकुरी-४ का चित्रबहादुर श्रेष्ठले ३२ सय ९५ वर्गमिटर जग्गा हालैको बकसपत्र गरेर एक लाख रुपैयाँमा श्रीमतीलाई बेचिदिए । कागजी प्रमाणअनुसार श्रीमान-श्रीमती अहिले भिन्नै चुल्हो सञ्चालन गर्छन् । किनकि अनुदान उपयोग गर्न र थप प्राप्त गर्न अलग-अलग घरमा बसेको हुनुपर्छ । लाकुरीडाँडा गाविस अध्यक्ष तीर्थराज घिमिरे भन्छन्, ‘यो गाविसमा श्रीमान-श्रीमती बीचको यस्तै एउटा मुद्दा अहिलेसम्म पनि हामीले मिलाउन सकिरहेका छैनौं ।’

नीति बदलियो, काम रोकिएन

लालपुर्जा बनाएर जग्गा खण्डीकरण गर्ने क्रम बढेपछि २८ चैत २०७२ मा राष्ट्रिय पुनर्निर्माण प्राधिकरण निर्देशक समितिको बैठकले राहत र अनुदानका लागि ‘लालपुर्जा नभए पनि हुने’ नीति अगाडि सार्‍यो । संशोधित कार्यविधिमा ‘तर अंशबन्डा कागज अड्डाबाट पारित नगरेको भए पनि भूकम्प अगावै केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागको लगत सूचीमा नाम परेको र छुट्टी भिन्न भई अलग-अलग घर बनाई बसेको स्थानीय गाविस वा नगरपालिकाले तोकेको कर्मचारीको रोहबरमा भएको सरजमिनमा ठहरिए छुट्टै परिवार गणना गरी अनुदान उपलब्ध गराउने’ भनियो । तर संशोधित नीतिले पनि बढ्दो पारिवारिक कचिङ्गललाई रोक्नसकेको छैन । कतिपय अहिले पनि लालपुर्जा निकाल्न मालपोत धाइरहेका छन् । राष्ट्रिय पुनर्निर्माण प्राधिकरणका दोलखा कार्यालय प्रमुख सागर आचार्य लालपुर्जालाई परिवार मान्ने प्रमाण मानिएपछि जग्गाको लेनदेन यति बढ्यो कि हामीले कार्यविधि नै संशोधन गर्नुप्यो ।’

सरकारले भूकम्पलगत्तै दोलखामा त्रिपाल बाँड्यो । त्यसपछि प्रारम्भिक भूकम्प पीडित पहिचान गर्न परिचयपत्र बाँड्यो । परिचयपत्र वितरणको क्रममा अलग परिवार हुनेका लागि आधिकारिक रूपमा अंशबन्डा भएको हुनुपर्ने भनियो । जिल्ला दैवी प्रकोप उद्धार समितिले किटान गरेभन्दा २५ हजार ३३८ परिवार बढी संख्यामा भूकम्प पीडित परिचयपत्र वितरण भएको देखियो

क्रमशः पृष्ठ ४ मा

थ्रेसहोल्ड र राजनीतिक मापदण्ड !

‘दलहरू अन्त्यहीन रुपमा विभाजित नहुन्, राजनीतिक स्थिरताको प्रवर्द्धन होस् र गठबन्धनको संस्कार बनोस्’ भन्ने उद्देश्यले थ्रेसहोल्ड अगाडि आएको हो र राजनीतिक प्रतिस्पर्धाको सीमा बाँध्न थ्रेसहोल्ड आवश्यकता बताइएको छ ।

जसरी विश्वमा विज्ञान र प्रविधिको विकास हुँदै गयो त्यस्तै समाजशास्त्र, अर्थशास्त्र, राजनीतिशास्त्र र साहित्यमा पनि नयाँ नयाँ चिन्तन अगाडि आइरहेको छ । थ्रेसहोल्डलाई स्वीकार्नुको अर्थ हो कुनै देशमा भइरहेको राजनीतिक व्यवस्था र प्रणालीमा खोट देखिएको हुँदा कुनै पनि परिवर्तन ल्याउने योजना हो ।

पहिले प्रजातन्त्रलाई भीडको शासन, मूर्खहरूको निमित्त मूर्खहरूले मूर्खहरूलाई गर्ने शासन वा भेंडा बाखाको शासन तथा दलबन्दीको शासन भनी राजतन्त्रवादीहरूले प्रजातन्त्रको विरोध गरेका थिए । नेपालको सन्दर्भमा भन्नुपर्दा निर्दलवादीहरूले बहुदलको विरोध अन्तसम्म गरेका थिए । थ्रेसहोल्ड निर्दलवादको अर्को नाम हो । समाज र देशमा विभिन्न जात-जाति र भाषा-भाषीहरू, आर्थिक विकासको विभिन्न चरणमा हुन्छन्, तिनीहरूका आ-आफ्नो सोच र दृष्टिकोण हुन्छन्, थ्रेसहोल्डले सांस्कृतिक, आर्थिक, सामाजिक, राजनैतिक रूपले इतिहासमा पछि पारिएका समुदाय र वर्गलाई उठ्न नदिने षड्यन्त्र हो । अर्को भाषामा शासक र शोषक वर्गले धेरै लामो अवधिसम्म एउटै राजनैतिक व्यवस्था कायम गर्ने

जालसाभी हो ।

नेपालका हालैका केही वर्षलाई लिने हो भने सरकारमा जाने तीन शासक दल नेपाली कांग्रेस, एमाले र एमाओवादीले आफू सरकारमा जान पालैपालो स-साना दलहरूलाई पद, पैसा र अनेक आश्वासन दिएर समर्थन लिने गरे । यसमा दोषी साना दलहरू होइनन् बरु ती शासक दलहरू नै हुन् । शासक दलहरूले भोलि थ्रेसहोल्ड राखेर स-साना दलहरूलाई पैसाकै भरमा आ-आफ्ना पार्टीका निर्वाचनमा मतका स्रोतहरू अथवा भोट बैंक बनाउनेछन् । दोस्रो, केही दलहरूले थ्रेसहोल्डको सीमा पुर्याउन कालाबजारी, तस्कर, गुण्डा, कर छुल्ने निर्माण व्यवसायी, बैंकपति, विदेशको काला धन आदि आदि अपराधीहरूबाट पैसा, भौतिक बल र निर्वाचनमा धाँधली गरेर संसद अपराधीहरूको सदन बन्नेमा कुनै शंका छैन । थ्रेसहोल्ड राखेका देशहरूको कथा पनि यही टुंगिन्न । शोषक र सामन्तहरूले वा अपराधीहरूले आ-आफ्नो हितमा विधेयक बनाउनेछन्, जस्तो आजै तीन शासक दलको चर्चित कला देखिँदैछ, भोलि अर्कै माफिया वा अपराधीहरूको राज हुनेछ ।

तर थ्रेसहोल्डले परिवर्तन, क्रान्ति र पुरानो राजनैतिक व्यवस्थालाई स्थायित्व दिन सक्दैन । विभिन्न देशमा हुने स्वाभाविक राष्ट्रिय क्रान्तिले परिवर्तन ल्याउने एउटा पक्ष छ भने पूर्वी युरोपेली देशहरू अर्थात् युरोपका पूर्व समाजवादी देशहरूमा नाटो देशहरूको षड्यन्त्र, आक्रमण र विध्वंश एवम् पहुँलो क्रान्तिको नाममा पश्चिमी शैलीको प्रजातन्त्र

थोपियो । सत्तामा नाटोले आफ्नै दलालहरू ल्याइसकेपछि त्यस विदेशी कठपुतली शासनलाई टिकाउन थ्रेसहोल्ड राख्ने उद्देश्य राखे ।

कुनै देशमा २-४ वटामात्रै राजनैतिक दलहरू कायम हुँदा राजनैतिक व्यवस्था स्थिर हुने भए ३ प्रतिशत र ५ प्रतिशत थ्रेसहोल्ड राखेको दक्षिण कोरियाको लाखौं लाख उपद्रवले के देखायो ? १० प्रतिशत थ्रेसहोल्ड राखेको टर्कीको हालत २ वर्षदेखि जनताले कस्तो प्रजातन्त्र व्यहोर्दैछ ? अफ्रिका पर जाने हो भने अमेरिकी जासुसी ‘यू-टू’ विमान टर्कीबाटै सोभियत रुसका गतिविधि गर्दै थियो र दोस्रो विश्वयुद्धदेखि नै टर्की अमेरिकी र नाटोको चौकी हो । थ्रेसहोल्ड राखेका स्पेन, बेल्जियम आदि देशमा पनि बेरोजगारी बढेको छ र आर्थिक संकटको फट्काले हानेकै छ । इन्डोनेसियाजस्तो देशमा त शान्ति र स्थिरता त खोजीकै विषय हो ।

स्थिर सरकारको ढोल पिटेका देश संरा अमेरिकाको कुरा गरौं भने ‘अस्ताउँदो साम्राज्यमा ट्रम्पको उदय’ जस्ता टिप्पणी अगाडि आएको छ । (नागरिक - ७ माघ २०७३)

बेलायतको प्रजातन्त्रलाई स्थिर भनौं भने युरोपेली संघबाट फिर्ता लिने बारेमै जनमत पछि पनि स्थिर छैन, स्कटल्याण्ड, आयरल्याण्ड र वेल्ससमेत अलग हुने चर्चा छ । त्यसो त जर्मनी बाहेकका युरोपका अन्य देशहरू पनि आर्थिक संकटले अझै थलिएका छन् र बेरोजगारी समस्या समाधान भइसकेको छैन ।

हिजोसम्म नेपाली बुद्धिजीवीहरूले सानै प्रशंसा र

तारिफ गरिएका पश्चिमेली प्रजातन्त्र चाहे राष्ट्रपतीय व्यवस्था होस् वा संसदीय, आज ती प्रजातन्त्रको बारे बताइयो ‘मृत्यु पछि एका प्रजातन्त्रहरू !’ (अन्तपूर्ण - २६ पुस २०७३)

तर हिजो गरिब भनी हेपिएको हेला गरिएको देश चीनको आर्थिक प्रगतिमात्रै होइन राजनीतिक व्यवस्था वा त्यहाँको जनताको प्रजातन्त्र र समाजवादको प्रारम्भिक चरण अर्थात् चिनियाँ विशेषता भएको समाजवादबारे संसारका धेरै अर्थशास्त्री र राजनीतिशास्त्रीहरू गम्भीर अध्ययनमा छन् ।

थ्रेसहोल्ड लागू गरेका अन्य देशहरूले प्रगति गरेको भनाइ अर्थतन्त्र, जनताको भावना र आर्थिक संकटमा अध्ययन गरिएको देखिएन । साँच्चै थ्रेसहोल्डले राजनीतिक व्यवस्था स्थिर र समाजका शान्ति एवम् अमन चयन कायम हुने भए थ्रेसहोल्ड बराबर (.) सबै रोगको उपचार हुने थियो । यस टुङ्गेमा पुग्न अत्यन्त काँचो निर्णय र असत्य सावित हुनेछ ।

खुला सीमा र राजनीतिक चिन्तनको दरिद्रता भएको नेपालको आजको स्थितिमा थ्रेसहोल्ड स्वीकारेमा जसरी आज कुनै पनि समस्याको समाधान देखा पर्दैन खाली तीन दलको तानाशाही देखिँदैछ- भोलि अदालत, प्रशासन, विद्युत, शिक्षा, स्वास्थ्य, यातायात आदि सबै क्षेत्रमा तीन दलीय दलबन्दीले देश बन्द गल्लीमा फस्नेछ । युरोपको लामो कोट नेपालीको उचाइका लागि काम नलागे जस्तै थ्रेसहोल्ड अर्को श्राप सावित हुनेछ ।

-निर्जला

भूकम्पले घर.....

। यसबाट बुझिन्छ, अनुदान रकमप्रतिको लोभ र त्यसले सिर्जना गरेका नक्कली परिवार संख्या ।

परिचयपत्र वितरण कार्यपछि ‘नक्कली भूकम्प पीडित’ भनेर सर्वत्र आलोचना भयो, तर जथाभावी परिचयपत्र वितरण गर्ने काम रोकिएन । जिल्लामा क्रियाशील दलहरूले यसलाई राजनीतिक मसला बनाए । नक्कलीलाई परिचयपत्र दिने काम बढ्दै गयो । परिचयपत्रका आकांक्षी बढ्दै गएपछि अस्थायी टहरा बनाउन १५ हजार रुपैयाँ वितरण गर्ने सरकारको काम नै विवादमा पर्‍यो । न्यानो कपडाका लागि १० हजार रुपैयाँ वितरण गर्ने अभियान पनि सबै पीडितसम्म पुग्न सकेन ।

दक्षिणको मेलुङ गाविसमा राहत रकम नपाउनेहरूले अहिले पनि भगडा फिकेर गाविसको काममा अवरोध गरिरहेका छन् । शैलुङ्गेश्वर गाविसवासीले लाभग्राही सूचीमा नाम छुटाएको भन्दै आन्दोलन गरिराखेका छन् । छुटाइएको नाम समावेश नभएसम्म कसैले पनि घर बनाउने अनुदान सम्झौता नगर्ने अडानमा छन्, उनीहरू ।

राष्ट्रिय पुनर्निर्माण प्राधिकरणले घर बनाउन पहिचान भएका भूकम्प पीडित प्रतिपरिवार ३ लाख रुपैयाँ दिने भनेको छ । यसले परिवारभित्र भन्नु हुन्छ चर्किरहेको छ । बुढाबुढी भएपछि छोराबुहारी र नातिनातिनासँग आश्रित हुनुपर्ने बाध्यता नेपाली ग्रामीण समाजमा छ । भूकम्पपछि पाइने राहत र अनुदान रकमका लोभले ज्येष्ठ नागरिकहरूसमेत धमाधम भिन्न बस्न थालेका छन् । ज्येष्ठ नागरिक संघका अध्यक्ष रामदास श्रेष्ठ भूकम्पपछि आउने

अनुदानको लोभले भन्दा पनि बाँकी जीवन सुरक्षाका निमित्त जग्गाको स्वामित्व खोजेको हुनसक्ने ठान्छन् । उनी भन्छन्, ‘कतिपय ज्येष्ठ नागरिक अनुदान रकमको हकदार हुनखोज्दा किचलोमा फसेका हुनसक्छन् ।’

परिवार छुट्टी भिन्न हुने क्रम बढेपछि त्यसको असर जग्गामा परेको छ । अहिले दोलखामा ब्यापक रूपमा जग्गा खण्डीकरण भइरहेको छ । जमिन खण्डीकरण हुँदा कृषि उत्पादनमा नकारात्मक असर पर्छ । यसले आधुनिक कृषि प्रणालीलाई फाइदा नपुग्ने नापी कार्यालय दोलखाका निमित्त प्रमुख सर्भेक्षक विष्णुराज जोशी बताउँछन् । नापी कार्यालयको तथ्याङ्क हेर्दा आर्थिक वर्ष २०७१/७२ मा ६ हजार ७ सय २६ कित्ताकाट भएका थियो । तर ०७२/७३ मा तेब्बर बढी १७ हजार ८ सय ९५ वटा कित्ताकाट भएको छ । चालु आर्थिक वर्षको मंसिरसम्म मात्रै ७ हजार २ सय ७१ कित्ताकाट भैसकेको छ । जोशी भन्छन्, ‘यो हद भयो । समग्र उत्पादन प्रक्रियामा यसको नकारात्मक असर देखिनेछ ।’

राष्ट्रिय पुनर्निर्माण प्राधिकरणले दोलखामा ५१ हजार ९ सय ४१ भूकम्प पीडित प्रमाणित गरेको छ । चित्त नबुझेर गुनासो गर्नेमध्ये हालैमात्र ६ सय १९ लाई लाभग्राही सूचीमा थप्ने निर्णय गरेको छ । ३ हजार ९ सय ६१ जनालाई छुट्टी भिन्न भएको प्रमाणको आधारमा बहु-स्वामित्व पुनर्निर्माण लाभग्राही सूचीमा राखेको छ । बाँकीको हकमा सर्भेक्षण गर्नुपर्ने, अन्यत्र घर भएको र सुनवाइ अस्वीकृत भएको सूची प्राधिकरणले सार्वजनिक गरेको छ ।

- खोज पत्रकारिता केन्द्रको सहयोगमा

प्रतिबद्धता

आजदेखि हामी सत्रौं वर्ष पूरा गरी
अठारौं वर्षमा प्रवेश गरेका छौं ।

विगत सत्रौं वर्षको अवधिमा हामीमा आत्मा विश्वास बढाउने र हामीलाई
निरन्तर शुभेच्छा र सहयोग प्रदान गर्नु हुने सहकारी विभाग, डिभिजन सहकारी कार्यालय,
विभिन्न संघ संस्था, शेयरधनी, बचतकर्ता तथा सम्पूर्ण हितैषी महानुभावहरु प्रति
हामी आभारी छौं ।

आगामी वर्षमा पनि यहाँहरूको सेवामा सदा तत्पर रहन
यहाँहरूको सदैव सहयोगको आशा गर्दछौं ।

भीम कुमार राजभण्डारी

कार्यकारिणी अध्यक्ष

उमामहेश्वर बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लिं

नयाँबजार, कीर्तिपुर, काठमाडौं, नेपाल

फोन नं. ४३३२२७५, ४३३६४२१, फ्याक्स नं. ४३३१५३२

शंखरापुर नगरपालिका यथावत कायम गर

शंखरापुर । काठमाडौं जिल्ला गाविसविहिन जिल्ला हो । काठमाडौं तत्कालीन एक महानगरसहित ११ वटा नगरपालिका कायम गरिएको थियो ।

काठमाडौं महानगर र कीर्तिपुर नगरपालिकामात्र रहेकोमा एकै दिन मंसिर १६ गते ९ वटा थप गरी ११ बनाएको थियो ।

नगरपालिका बन्नु नराम्रो त होइन तर पूर्वाधार तयार नभई नगरपालिका बन्नु त नगरवासीको लागि घातक नै हुन्छ ।

महानगर र कीर्तिपुर नगर नै नगर जसतो छैन भने अन्य गाउँलाई नगर बनाएपछि कस्तो भयो होला काठमाडौंवासी युक्तभोगी छन् ।

गाउँबाट नगरबनेपछि

राष्ट्र होला भनेर बसेको त स्थानीय निकाय पुनःसंरचनाले काठमाडौंमा शंखरापुर र दक्षिणकाली नपालाई अन्तै गाभेपछि दुवै नपा यथावत कायम हुनुपर्ने माग बढेको छ ।

शंखरापुर नगरपालिकाका स्थानीय जनताले यथावत कायम गर्न बुधबार साँझ समेत बन्द गरी दवाव दिन थालेका

छन् र

स्थानीय नगरवासीले लगातार मंगलबार विद्यालय बन्द र सोमबार नगरपालिका कार्यालय तालाबन्दी र आइतबार सरकारी कार्यालयमा समेत तालाबन्दी गरेका छन् । सरकारले नसुनेमा अनिश्चित बन्द गर्ने धम्की समेत दिएका छन् ।

पत्रिकाले पाठकको मन जित्नु पर्दछ

पाँगा । पत्रिका प्रकाशन गर्नु चुनौतीपूर्ण छ । तर पाठकको मन जित्ने लेख, समाचार र घटना सत्यतथ्य भएमा लामो समयसम्म जिवित हुनेछ । उक्त भनाई कीर्तिपुर दर्पण साप्ताहिक पत्रिका पत्रिका १४ औं वर्ष प्रवेशको अवसरमा जनसेवामा आयोजित चियापान तथा प्रशंसा वितरण कार्यक्रममा प्रमुख अतिथि एवं वरिष्ठ पत्रकार कपिल काफ्लेले बताउनु भएको हो ।

वहाँले पत्रिकामा भाषा शुद्धलाई विशेष ध्यान दिन आग्रह गर्दै अनलाइन पत्रिकासँग छापले प्रतिस्पर्धा गर्न गाह्रो छ भन्नुभयो । विशेष अतिथि एवं

सल्लाहकार प्रा.डा.नन्दबहादुर महर्जनले पत्रिकाको १३ वर्ष यात्रा पार गर्नसक्नु सफलता हो । अझ यसलाई सत्यतथ्य समाचार सम्प्रेषण होस्, पत्रिकाले पाठक

खोज्ने होइन बरु पाठकले पत्रिका खोज्ने कार्य गरौं भन्नुभयो ।

पत्रिकाका संस्थापक सरवकुमार महर्जनको सभापतित्वमा भएको कार्यक्रममा जनसेवाका प्राचार्य नन्दकुमारी महर्जन, कीर्तिपुर नपाका वरिष्ठ लेखा अधिकृत सानुबाबु परियार

नियमित स्तम्भकार आदिनाथ माविका प्राचार्य जुजुभाई महर्जन, मंगल माविका दिलीप महर्जनलगायतले शुभकामना मन्तव्य दिनुभएको थियो ।

कार्यक्रममा कर्मचारी, लेखक र गोष्ठीमा सहभागी हुनेलाई प्रशंसापत्र वितरण गरेको थियो ।

क्यान्सरको कारण नेपालमा प्रत्येक वर्ष १५ हजार मानिसको मृत्यु

ललितपुर । सन् २०२५ सम्म विश्वभरी एक करोड ९३ लाख क्यान्सरका बिरामी हुनसक्ने एक तथ्याङ्कले देखाएको छ ।

उक्त बिरामीका संख्यामध्ये प्रत्येक वर्ष ५६ प्रतिशतका दरले मृत्यु हुनेसमेत विभिन्न अध्ययन अनुसन्धानबाट देखिएका छन् । विश्वभरिबाट वार्षिक ८२ लाख क्यान्सर बिरामीको मृत्यु हुने गरेको तथ्याङ्क छ ।

नेपालमा मात्र हरेक वर्ष १५ हजार मानिस क्यान्सरको कारण अकालमा मृत्यु हुनुपरेको नेपाल क्यान्सर हस्पिटल तथा रिसर्च सेन्टरका प्रमुख एवम् क्यान्सर विशेषज्ञ डा. सुदीप श्रेष्ठले बताउनुभयो । उहाँका अनुसार हाल यहाँ ५० हजारको संख्यामा क्यान्सरका रोगी रहेका छन् ।

विकसित देशमा भन्दा विकासोन्मुख मुलुकमा क्यान्सरका बिरामी बढ्दोक्रममा छ, डा. श्रेष्ठले भन्नुभयो- खासगरी गरिबीले ग्रस्त भएका देशमा यो रोगको प्रभाव बढी देखिने गरेको छ ।

सुर्तिजन्य वस्तुको सेवनले क्यान्सरका बिरामी दिनानुदिन बढ्दै गएको उहाँले बताउनुभयो । यसबाहेक पोलेको मासु खानाले पनि क्यान्सर लाग्ने गरेको बताइएको छ ।

शारीरिक व्यायामको

कमी, अधिक मात्रामा मासु तथा नुन खानु, बासी खानाको प्रयोग, वंशाणुगत, सूर्यको किरणबाट समेत क्यान्सर हुने गरेको डा. श्रेष्ठको भनाइ छ । नाक, कान, घाँटी, फोक्सो, आमाशय, ठूलो आन्द्रा, महिलाको स्तन तथा पाठेघरमा बढी क्यान्सर हुने गरेको जनाएको छ ।

क्यान्सर बिरामीको उपचार महँगो हुने भएकोले यसलाई सरल र सहज बनाउन व्यक्तिको बिमा भए सकारात्मक हुने उहाँले बताउनुभयो ।

क्यान्सर उपचारका लागि केमोथेरापी, रेडियोथेरापी तथा विभिन्न औषधिको प्रयोग गरिने गरेको भक्तपुर क्यान्सर अस्पतालका प्रमुख लोकेन्द्रकुमार श्रेष्ठले बताउनुभयो ।

‘अस्पतालले क्यान्सरका बिरामीलाई गुणस्तरीय सेवा प्रदान गरिँदै आएको छ, उहाँले भन्नुभयो । ‘महिला भन्दा पुरुषमा क्यान्सर बढी देखिएको छ । दैनिक रूपमा सेवन गर्ने खानपानमा उचित ध्यान दिनसके क्यान्सर बिरामीको संख्या न्यून हुनसक्ने’ डा. श्रेष्ठको भनाइ छ ।

‘रासायनिक समिश्रणलाई तयार पारेर बनाइएको औषधिलाई बिरामीको मुख तथा नसामार्फत क्यान्सरको कोषिका नष्ट गर्ने वा रोगबाट उत्पन्न

पीडालाई कम गर्ने उपचार प्रविधि नै केमोथेरापी हो-’ उहाँले भन्नुभयो । रेडियसन अनकोलोजीअन्तर्गत टेलिथेरापी, ब्राची थेरापी र सिमुल्याटर उपचार प्रविधि रहेको पनि डा. श्रेष्ठले बताउनुभयो ।

क्यान्सर रोगी न्यून गराउन गाउँ-गाउँमा जनचेतना फैलाउनु आवश्यक रहेको जिल्ला जनस्वास्थ्य कार्यालय ललितपुरका प्रमुख झलक शर्मा पौडेलले भन्नुभयो । वहाँले बिरामीको उपचार सुलभ बनाउन राज्यको तर्फबाट आवश्यक सहयोग भइरहेको छ । क्यान्सर दिवसमा मात्र सिमित नभएर यो रोग विरुद्ध अन्य समयमा पनि सर्वसाधारणमा जनचेतना फैलाउन सके सकारात्मक सन्देश जाने उहाँले बताउनुभयो ।

क्यान्सर विरुद्ध तयार पारिएको ‘हामीले गर्न सक्छौं, मैले गर्न सक्छु’ भन्ने नाराका साथ क्यान्सर दिवस मनाउँदै गर्दा यसले कति सार्थक रूप लिन सकिँला त्यो भने हेर्न बाँकी नै छ । अंग्रेजी वर्षको फेब्रुअरी महिनाको ४ तारिखका दिन विश्व क्यान्सर दिवस मनाउँदै आएको छ । यो दिवस सन् २००८ देखि मनाउन थालिएको हो ।

- साहिला तामाङ्ग

नेमकिपा

सिन्धुपाल्चोक

जिल्ला समिति

पुनः गठन

सिन्धुपाल्चोक ।

नेपाल मजदुर किसान पार्टी सिन्धुपाल्चोक जिल्ला समिति पुनःगठन भएको छ । शनिबार आयोजित जिल्ला भेलाको गंगाप्रासद श्रेष्ठको अध्यक्षतामा पार्टीको जिल्ला समिति गठन गरिएको हो ।

भेलामा बोल्दै नेमकिपाका सचिव सुनिल प्रजापतिले नेमकिपाले कम्युनिष्ट सिद्धान्तअनुसार देशमा समाजवादी व्यवस्थास्थापनको निम्ति काम गरिरहेको बताउनुभयो । उहाँले देशमा कम्युनिष्ट नामधारी पाटीहरू भए पनि शासन सत्तामा जाने ती पाटीहरू पूँजीवादी नै भएको बताउनुभयो ।

साहित्य स्तम्भ

के नै फरक पऱ्यो र ?

- राम महर्जन
कीर्तिपुर- १६, नगाउँ

सिंहदरवार र बालुवाटार निवासीहरू आवाज पनि नआउने सवारी चढ्छन् पाँचतारे परिकार जिउना गच्छन् सुखी जीवन भोगिरहेछन्

आँधी बेहरी र भारी वर्षा र राप ताप जस्ता प्राकृतिक यी कष्टकर बज्रपातहरू वन पाखाका यी दुःखी बेसहाराहरूले भोग्न बाध्य छन् आज सम्म नै

वन पाखा ओढारे जिन्दगीहरू कहिलेसम्म यस्तो दुःख भोगी जिउन बाध्य भइ रहने

नयाँ नेपालका शासकहरूले देख्नुपर्ने

लुई क्लुड संचालकहरूले

जति बजेट सिध्याउने गरेपनि

जति सुधारका कामहरू गरेपनि

राउते, ओढारे र कमलरीहरू जहाँ को तहाँ

नयाँ नेपालको शासकहरूले

एक पटक यिनीहरूको जीवन उकास्न

प्रभावकारी कदम उठाएको देखिएन

वन पाखा ओढारेका मुहार फेर्ने कहिले ?

ए नेपालका नाइकेहरू

कति भै रहने सामन्तीका भाइ नाइके

दुःखीका पुकार सुनी दिएर

नयाँ नेपालको लागि सहृदयी बनी देउ

होइन भने शाहवंशको दाँजोमा

पँचहरूको अनुपातमा

नयाँ नेपालको शासकहरूको कदम

गरिव नेपालीहरूको लागि के नै फरक पऱ्यो ?

दाइजो लिनु हुन्छ है, दाइजो दिनु हुन्छ ।

दाइजोको कारणले चेली मर्नु हुन्छ ।

नेपाल सरकार

सूचना तथा सञ्चार मन्त्रालय

सूचना विभाग

स्ववियु निर्वाचनको तयारीमा नेक्राविसंघ

काठमाडौं । नेपाल क्रान्तिकारी विद्यार्थी संघले आगामी फागुन १४ गते हुने स्वतन्त्र विद्यार्थी युनियनको निर्वाचनको तयारीलाई तीव्रता दिएको छ । शनिबार बिहान नेक्राविसंघका पूर्वपदाधिकारी र कार्यकर्ताहरूको भेला भयो ।

भेलाले स्ववियु निर्वाचनमा नेक्राविसंघलाई सल्लाह र सहयोग गर्न संघका पूर्वअध्यक्ष सरोजराज गोसाईंको संयोजकत्वमा एउटा सहयोग समिति गठन गरेको छ । समितिमा सहसंयोजक पूर्वअध्यक्ष रवीन्द्र ज्याख्व हुनुहुन्छ । समितिमा सहभागी सबै पूर्वकार्यकर्ताहरूले स्ववियु निर्वाचनमा नेक्राविसंघलाई आवश्यक सल्लाह सहयोग गर्ने निर्णय गरेको छ ।

स्ववियु निर्वाचनको तयारीको शिलशिलामा शनिबार

रुपन्देहीमा जिल्लास्तरीय भेला भयो । भेलामा नेक्राविसंघका पूर्वकेन्द्रीय सदस्य हरिसुन्दर बासीले शिक्षा क्षेत्रमा नवउदारवादविरोधी संघर्षलाई नेक्राविसंघले अझ व्यापक विद्यार्थीहरूबीच पुर्याउन स्ववियुको दबुलाई उपयोग गर्नुपर्ने विचार राख्नुभयो ।

नेक्राविसंघ रुपन्देही जिल्ला समितिका अध्यक्ष रामचन्द्र

श्रेष्ठको सभापतित्वमा भएको कार्यक्रममा विद्यार्थीहरू सुर्जन तिवारी, पूर्णचन्द्र भट्टराई, तुलसा विक, विमला आचार्य, पद्म रसाइली, माधव अधिकारी, उभराज तिमिल्सिना, कमल पोखरेल, ओम खासुमगरलगायतले स्ववियु निर्वाचनको तयारीको विषयमा बोल्नुभएको थियो ।

कीर्तिपुरमा.....

शिक्षाशास्त्री प्रा.डा. विद्यानाथ कोइरालाले समस्या मात्र खोतलेर बस्ने तर समाधान नखोज्ने परिपाटीले ठोस परिवर्तन नहुने बताउनुभयो ।

उहाँले यथार्थसँग जोडिएको विकल्प दिनसक्नु नै प्रमुख कार्य हो र विकल्पको अभावमा परिवर्तनको कुरा गर्नु व्यर्थ भएको बताउनुभयो ।

नेक्राविसंघका केन्द्रीय अध्यक्ष नीरज लवजूले नेपालको विद्यार्थी आन्दोलनमा देखिएको बौद्धिक स्खलनको स्थितिको अन्त्यको लागि नेक्राविसंघले नवउदारवादविरोधी अभियान थालनी गरेको बताउनुभयो ।

उहाँले विद्यार्थी आन्दोलनलाई तोडफोड, आगजनी, कमिशनखोरी, भ्रष्टाचारको अर्थमा बुझ्ने गलत मान्यता तोड्न विद्यार्थी आन्दोलनलाई रचनात्मक बनाउन जरुरी भएको प्रष्ट पार्नुभयो ।

‘संसारको विद्यार्थी आन्दोलनको प्रमुख धार नवउदारवादविरोधी संघर्ष हो तर नेपालमा प्रमुख भनिएका विद्यार्थी संगठनहरूलाई यो विषयका हेक्का समेत नहुनु दुःख लाग्दो छ’, अध्यक्ष लवजूले बताउनुभयो ।

कार्यक्रममा अखिल छैटौँका अध्यक्ष विमल पोखरेल, नेक्राविसंघका केन्द्रीय सदस्यहरु सृजना सैजू, सुरेश परियार, पुष्पा विष्ट, अखिल क्रान्तिकारी त्रिवि समितिका अध्यक्ष गेहेन्द्र ढकाल, नेविसंघका कृष्ण धरेलले पुस्तकमाथि आफ्ना विचार राख्नुभएको थियो ।

आयोजक समितिका अध्यक्ष गणेश थापाको सभापतित्वमा भएको कार्यक्रममा कमला विकले पनि बोल्नुभएको थियो ।

नेपाल मानव.....

त्यसक्रममा वहाँले यसरी संगठनको स्थापना दिवस मनाउनु पहिलो पटक भएको बताउँदै मानव अधिकार संगठनमा आगामी वर्ष एक लाख सदस्य पुऱ्याउने लक्ष्य रहेको बताउनुभयो ।

संगठनका महासचिव महामणी आचार्यले पनि मानव अधिकार संगठन मानव अधिकारको लागि निरन्तर क्रियाशील रहेको बताउनुभयो ।

संगठनका कीर्तिपुर शाखाकी अध्यक्ष रचना श्रेष्ठको सभापतित्वमा भएको कार्यक्रममा सल्लाहकारहरु निलकण्ठ अमात्य, बाबुराम महर्जन, पूर्व अध्यक्षहरु नानीशोभा महर्जन, नन्दकुमारी महर्जन, केशव अधिकारी, रामनाथ खनाल, वीरेन्द्र शाक्यलगायतले बोल्नुभएको थियो ।

धुम्रपान,

मद्यपान

स्वास्थ्यको

लागि

हानिकारक

छ ।

रगत के हो ?

रगतबाट मानव शरीरका सबैतिर रहेका कोषहरूमा आवश्यक पौष्टिक पदार्थ, अक्सिजन लगायतका पदार्थ पुग्ने गर्छन् । रगतले शरीरका हरेक अंगलाई आवश्यक पर्ने पौष्टिक तत्व हुवानी गर्ने काम गर्छ । तर, विभिन्न कारणले मानव शरीरमा रगतको अभाव हुने गर्छ । यस्तो बेला अरुबाट रगत निकालेर लिन सकिन्छ ।

मानव शरीरका अंग प्रत्यारोपण जस्तै रगत निकाल्ने र दिने प्रक्रिया पनि एउटा प्रत्यारोपण नै हो । कुनै पनि ठोस अंगलाई एउटा व्यक्तिबाट अर्कोमा सार्दा अंग प्रत्यारोपण भनिन्छ भने रगत तरल अवस्थामा हुने भएकाले रक्तप्रसार एवं बोलीचालीको भाषामा रगत दान भन्ने गरिन्छ । वैज्ञानिकहरूले हालसम्म कृत्रिम रगत बनाउन सकेका छैनन्, जसले गर्दा एक व्यक्तिबाट रगत निकालेर अर्को व्यक्तिलाई दिनुको विकल्प छैन ।

एउटा स्वस्थ व्यक्तिबाट लिइएको रगतलाई प्राविधिक रूपमा परीक्षण गरी आवश्यकता अनुसार बिरामीलाई उपलब्ध गराइन्छ । नेपाल रेडक्रस सोसाइटीले देशभर यो सेवा आफ्ना ब्लड बैंकमार्फत उपलब्ध गराइरहेको छ । शल्यक्रियाका क्रममा, दुर्घटना वा चोटपटकमा, सुत्केरी गराउँदा, विभिन्न रोग (पेप्टिक अल्सर, कलेजो र फोक्सोका रोगहरु) का बिरामीलाई रगत आवश्यक पर्छ । यस्तै, क्यान्सरका रोगीहरु, रगतसम्बन्धी रोगहरु (हेमोफिलिया, एनिमिया, थेलेसिमिया) भएका बिरामी, जलेका बिरामीलाई पनि रगत दिनुपर्ने हुन्छ ।

रगतमा हुने तत्वहरूको काम फरक-फरक हुन्छ । रातो रक्तकोणले फोक्सोबाट अक्सिजनलाई शरीरका कोषहरूमा पुऱ्याउने र कोषबाट कार्बनडाइअक्साइड फिर्ता ल्याउने काम गर्छ । सेतो रक्तकोणले रोगसँग लड्ने र शरीरको प्रतिरक्षा गर्छ । यस्तै, प्लेटलेट्सले रक्तस्राव भएमा रगत जमाउन मद्दत गर्छ । रगत नभएमा मानव मस्तिष्क ४ मिनेटमा र मुटु ६ घण्टामा निस्क्रिय हुन्छ ।

कसरी बनेको हुन्छ रगत ?
रगतमा विभिन्न ‘कम्पोनेन्ट’हरु हुन्छन् । रगतमा सेल (कोष) हरूको हिस्सा करिब ४५ प्रतिशत हुन्छ भने बाँकी प्लाज्मा (विभिन्न खालका तरल पदार्थ) हुन्छ । ब्लड बैंकले सेल पार्ट मात्रै चाहिने बिरामीका लागि सेल पार्ट उपलब्ध गराउँछ । प्लाज्मा चाहिनेलाई प्लाज्मा । छुट्टै स्पेसन मेसिनहरूबाट ती पार्टलाई छुट्ट्याइन्छ । त्यसका लागि विभिन्न प्राविधिक चरण पार गर्नुपर्ने हुन्छ । रगतको सेलहरूमा राता रक्तकोष (रेड ब्लड सेल- आरबिसी), सेता रक्तकोष (ह्वाइट ब्लड सेल- डब्लुबिसी), न्यूट्रोफिल, इओसिनोफिल, बेसोफिल, मोनोसाइट र लिम्फोसाइट हुन्छन् । त्यसैगरी, प्लेटलेट्स पनि सेलहरूमै हुन्छ ।

प्लाज्मामा पानी,

खनिज जस्ता तरल पदार्थका साथै प्रोटिक, अलब्युमिन, ग्लोब्युलिन, फिब्रिनोजिन, क्लोटेड जस्ता पदार्थ हुन्छन् । मानिसको शरीरको हड्डीभित्र हुने मासी (बोनम्यारो) मा रगत बन्दछ । रगत बनाउन आइरन, फोलिक एसिड लगायतका भिटामिनहरु आवश्यक पर्छ ।

ब्लड बैंकमा रगत लिन आउनेहरूले बोलिचालीको भाषामा ह्वाइट ब्लड र रेड ब्लड माग्छन् । आरबिसी भएको रगत नै रेड ब्लड हो । अस्पतालहरूले

त्यसलाई ‘ब्याक्सेल’ भनेर सिफारिस गर्छन्, जसमा आरबिसी कन्टेन्ट हुन्छ ।

आरबिसी निकालिएको ब्लड ‘प्याक सेल’मा गएको हुन्छ । बाँकी बचेको प्लाज्मालाई ‘ह्वाइट ब्लड’ भनेर बुझिन्छ । त्यसमा धेरै कम्पोनेन्ट हुन्छन्, बिरामीलाई आवश्यक पर्ने अवस्थामा ब्लड बैंकले ती कम्पोनेन्ट निकालेर उपलब्ध गराउँछ ।

अर्को कम्पोनेन्ट भनेको ‘होल ब्लड’ हो । एउटा रक्तदाताबाट सिंगल ब्यागमा लिइएको ३५० मिलिलिटरको रगत नै होल ब्लड हो । त्यसबाट कुनै पनि कम्पोनेन्ट निकालिएको हुँदैन । जसरी रगत निकालिएको हुन्छ, सबै कन्टेन्ट त्यसमा रहन्छ ।

रगतको समूहकरण किन ?
रगतलाई विभिन्न समूहमा विभाजन गरिएको हुन्छ । मेडिकल अनुसन्धानले रगतलाई दुई आधारमा विभाजन गरेको छ । एउटा एबिओ र अर्को आरएच । एबिओमा चार वटा रक्त समूह हुन्छन्, ए, बि, ओ र एबी । र, आरएचमा पोজেटिभ र नेगेटिभ पोजेटिभ र नेगेटिभ हुन्छ । यसरी हेर्दा, हामीले रगतलाई आठ वटा समूहमा विभाजित भएको पाउँछौं । हामी जति पनि व्यक्ति छौं, यही आठ वटा समूहमा परेका हुन्छौं ।

कसैले आफ्नो रगत समूह एबी पोजेटिभ भन्छ भने एबी भन्ने शब्दाबली एबिओ सिस्टमबाट आएको हो भने पोजेटिभ भन्ने शब्दाबली आरएच सिस्टमबाट आएको हो । त्यसैले बिरामीको रगत ए पोजेटिभ छ भने उनीहरूलाई ए पोजेटिभ रगत नै दिनुपर्छ ।

बिरामीलाई कुनै किसिमको खतरा नहोस्, रक्त प्रसारमा कुनै समस्या नआओस्, त्यो रगतलाई राम्रोसँग शरीरले स्विकार गर्न सकोस् भनेर यसो गरिएको हो । त्यसैले समूहगत रूपमा रक्तदान र प्रसारको

अवधारणा आएको हो ।

कुनै बिरामीलाई फरक समूहको रगत दान गरियो भने त्यो म्याच नभई रियाक्सन हुन सक्छ । उसको शरीरले रगत स्विकार गर्दैन र क्षति हुन सक्छ । हेमोग्लोबिनहरु फुट्ने अवस्था आउन सक्छ । रगत म्याच नगरे हेमोलाइसिस भएर बिरामीलाई जन्डिस हुन सक्छ । कतिपय अवस्थामा एनाफिलाटिक स्ट्रोक भएर मानिसको ज्यानै जाने हुन सक्छ ।

हामीकहाँ ‘युनिभर्सल डोनेर’ र ‘युनिभर्सल रिसिपिएन्ट’को अवधारणा पनि छ । त्यो अवधारणा अनुसार निश्चित समूहको रगत अरूलाई दिन मिल्छ भने निश्चित समूहकाले अरु कसैको पनि लिन मिल्छ । तर, रक्त प्रसारमा भने सकभर र जसरी पनि उही समूहको रगत उपयुक्त मानिन्छ । आकस्मिक र कठिन परिस्थितिमा मात्रै बिरामीको रगतको समूह नमिले युनिभर्सल डोनेर र युनिभर्सल रिसिपिएन्टको सिद्धान्त लागू गरिन्छ । तर त्यसका लागि पनि चिकित्सकहरूको सिफारिस भने अनिवार्य छ । तर, अरु सामान्य अवस्थामा उही समूहकै रगत दान गर्ने गरिन्छ ।

हामीले रगत दिने बेलामा ‘क्रस म्याच’ गर्छौं । त्यो भनेको बिरामीको रगत र दाताले दिने रगतको नमूना म्याचिङ्ग हो । परीक्षणकै क्रममा म्याच भएन भने रगत दिन मिल्दैन । किनभने भोलि बिरामीको शरीरमा पुगेपछि नकारात्मक प्रतिक्रिया हुन्छ र बिरामीको ज्यान पनि जान सक्छ । उही समूहलाई रगत दिँदा पनि हामीले क्रस म्याच गर्नुपर्छ ।

कस्तो रगतको सिफारिस ?
कहिलेकाहीँ डाक्टरले ‘फ्रेस ब्लड’को सिफारिस पठाएका हुन्छन् । निकालेको ६ घण्टाभित्रको अवस्थालाई ‘फ्रेस ब्लड’ मानिन्छ । डाक्टरले बिरामीलाई ६ घण्टाभित्र रगत लिएर आउनु भनेर पठाएपछि काठमाडौँको जाम, धुलो, अस्तव्यस्ततामा दौडेर आफन्त ब्लड बैंकमा आइपुग्छन् । उसले भनेको बेलामा उही समूहको रगत, त्यो पनि तत्काल निकालेको अवस्थाका पाउन निकै कठिन पर्छ । ब्लड बैंकमा स्टोरेज गरिएको रगत मात्रै सहजै पाइन्छ । चाहिएको समूहको रगत त्यो पनि तत्काल दाताबाट निकालेर दिने कुरा सितिमिति सम्भव हुँदैन । त्यसैले व्यावहारिक रूपमा कहिलेकाहीँ बिहान निकालेको रगत दिनभर पनि फ्रेस नै मानेर दिनुपर्ने अवस्था छ । बिरामीलाई आवश्यक

पर्नासाथ उही समूहको दाता खोज्नु, रगत निकाल्नु, बिरामीको आफन्तले त्यसलाई अस्पतालमा लगेर ६ घण्टाभित्र बिरामीलाई दिनु निकै चुनौतीपूर्ण काम हो ।

निरन्तर रक्तस्राव भइरहेको बिरामीलाई प्रायः फ्रेस ब्लड माग गर्ने चलन छ । किनकि फ्रेस ब्लडमा सबै कम्पोनेन्टहरु उपलब्ध हुन्छन् । सबै कम्पोनेन्टयुक्त रगतमा रहेको प्लेटलेट्सले पनि काम गर्छ, प्लाज्मा पनि सहज रूपमा उपलब्ध हुन्छ । प्रोटिन र फाइब्रोजेनहरु पनि सहज रूपमा उपलब्ध हुन्छ । एउटै युनिटबाट धेरै कम्पोनेन्ट पाउने भएकाले कतिपय क्रिटिकल अवस्थाका बिरामीका लागि फ्रेस ब्लड खोजिन्छ ।

रगतको निश्चित आयु हुन्छ । आरबिसीको आयु करिब ३ महिना हुन्छ भने डब्लुबिसीको केही घण्टादेखि एक सातासम्म हुन्छ । प्लेटलेट्सको आयु पनि केही दिन मात्रै हुने भएकाले आयु नसकिँदै स्टोरेज गरेका रगतका कम्पोनेन्ट माग अनुसार बिरामीलाई उपलब्ध गराइन्छ । फ्रेस बाहेकको अवस्थामा कम्पोनेन्ट थेरापीमा गइसकेपछि भने बिरामीलाई जुन खालको तत्व चाहिने हो, त्यही मात्र दिने चलन हुन्छ । यसले गर्दा अरु कम्पोनेन्टको बचत हुन्छ र अन्य बिरामीका लागि उपयोग गर्न सकिन्छ ।

रगतको कुनै कम्पोनेन्ट मात्रै माग हुन्छ भने बिरामीको केसका आधारमा डाक्टरहरूले निर्णय गरेर सिफारिस गर्छन् । उदाहरणका लागि कलेजोसम्बन्धी रोगहरूमा प्लाज्माको माग बढी हुन्छ । रगत सम्बन्धी रोगहरु थालेसिमिया, एनेमिक पेसेन्टहरूको केसमा आरबिसीको माग बढी हुन्छ । हेमोफिलियामा कायोको माग बढी हुन्छ । जलेको/पोलेको केसमा प्लाज्माको माग हुन्छ । तर यसमा सिफारिसको निर्णय चिकित्सकहरूकै हुन्छ ।

रक्तदान आवश्यकता, भ्रम र यथार्थ

मानव शरीरमा रगत निश्चित अनुपातमा हुन्छ । पुरुषमा प्रतिकेजी ७६ मिलिलिटर र महिलामा प्रतिकेजी ६६ मिलिलिटर रगत हुन्छ । साथै, हरेक मानिसलाई प्रतिकेजी ५० मिलिलिटर रगत भए पर्याप्त हुन्छ । प्रतिकेजीमा पुरुषमा २६ मिलिलिटर र महिलामा करिब १६ मिलिलिटर रगत जगेडामा हुन्छ । तसर्थ, एउटा स्वस्थ व्यक्तिले प्रतिकेजीमा ८ मिलिलिटर रगत दान गर्दा फरक पर्दैन भन्ने मान्यता छ । रगतदानका लागि कम्तिमा ४५ केजी तौल हुनु अनिवार्य छ ।

रक्तदानसँग जोडिएका विभिन्न भ्रम छन् । तिनै भ्रमका कारण धेरै मानिस रगत दान गर्न हचिक्छन् । तर, रक्तदानसँग सम्बन्धि अफवाहसँग रगतदान गर्ने व्यक्ति डराउनुपर्दैन । ब्लड बैंकले मेडिकल साइन्सले प्रमाणित गरिसकेको प्रक्रियाहरूलाई अपनाएर, परीक्षण गरेर स्वस्थ व्यक्तिबाट मात्रै रगत निकाल्ने काम गर्छ । जाँच प्रक्रियामा सफल

डा.प्रकाश यादव

नहुनेबाट ब्लड बैंकले रगत निकाल्ने काम गर्दैन । त्यसैले कुनै व्यक्तिलाई रगतदान गर्न डराउनुपर्ने आवश्यकता छैन ।

रगतदान गरेपछि कमजोर भइन्छ, रगतदाता दुब्लाउँछन् भन्ने गरिएको पनि सुनिन्छ । कतिपय मानिस आफ्नै विवेकले मसँग पर्याप्त रगत छैन भनिरहेका हुन्छन् । यी भ्रमहरु हुन् । रगत निकाल्न मिल्ने अवस्था नभए स्वास्थ्यकर्मीले नै रगत निकाल्दैनन् । रगतदानका लागि व्यक्ति सक्षम छैन भने उनीहरूले जति इच्छा गरे पनि रगत निकालिँदैन । आफैँले म कमजोर छु भन्नु एउटा पाटो होला, तर म कमजोर छु, रगत दिन मिल्दैन भनेर कसैले भन्छ भने, त्यसमा सत्यता छैन । आफ्नो मनमा लागेको कुरा मान्ने कि विज्ञानले प्रमाणित गरेको तथ्यलाई मान्ने, त्यो रगतदाताको निर्णयको विषय हो । व्यक्ति सक्षम भए पनि उसले स्विकृति बिना रगत निकाल्न मिल्दैन ।

स्वस्थ व्यक्तिले १८ वर्षदेखि ६० वर्षको उमेरमा जहिले पनि रगतदान गर्न सक्छन् । हरेक ३-३ महिनाको फरकमा रगतदान गर्न सकिन्छ । कोही रोगबाट ग्रसित छन् भने रगत निकाल्न सकिँदैन । उपचार र औषधि सेवन गरिरहेका व्यक्तिको पनि रगत निकाल्न मिल्दैन ।

रगत किन र कहाि दिने ?

आफूलाई आवश्यक परेको बेला अरूले स्वयंसेवी रूपमा प्रदान गरेको रगत नै काम लाग्ने भएकाले आफू पनि सक्षम हुँदा रगतदान गर्नुपर्छ । त्यसैले रगतदानलाई जीवनदान भनिएको हो । रक्तसञ्चार सेवाको ललितपुरस्थित बालकुमारी कार्यालयमा जुनसुकै व्यक्तिले जतिबेला आएर पनि रगत दिन सक्छन् । साथै, विभिन्न अवसरमा रक्तसञ्चार सेवाले मोबाइल क्याम्प सञ्चालन गरेको हुन्छ । त्यस्ता अवसरबारे केही दिनदेखि नै प्रचारप्रसार हुने भएकाले इच्छुकहरूले त्यहाँ पनि रगत दिन सक्छन् । कतिपय सामाजिक संघसंस्थाले रक्तदानका कार्यक्रमहरु राखेका हुन्छन्, त्यहाँ गएर पनि रगत दान गर्न सकिन्छ ।

(केन्द्रीय रक्तसञ्चार सेवाका उप-निर्देशक यादवसँगको कुराकानीमा आधारित । यादव इन्टरनल मेडिसिन/रिमेटोलोजीमा एमडी हुन् ।)